

Молода Україна

журнал українського демократичного молоді

РІК ВИДАННЯ XVI

ЛІПЕНЬ-СЕРПЕНЬ — 1966 — JULY-AUGUST

ч. 137

МОЛОДА УКРАЇНА

Видає Центральний Комітет
Об'єднання Демократичної
Української Молоді

Голова ЦК: М. Француженко

Редактує Колегія в складі:
Я. Білінський, О. Валер, О.
Коновал, М. Лебединський, Л.
Ліщина, Л. Павлюк, П. Родак,
О. Сандул.

Голов. редактор: М. ГАВРИШ

Адміністратор: В. ПАВЛЮК.

Статті, підписані прізвищем
або ініціалами автора, не зав-
жди відповідають поглядам
редакції.

Умови передплати:

12 чисел (один рік) \$4.00
24 числа (два роки) \$7.50

Ціна окремого числа 40 центів

MOLODA UKRAINIA

(Young Ukraine).

A Ukrainian Monthly Magazine.
Published by the Central Committee
of the Ukrainian Democratic Youth Association.

(In USA — Association of American Youth of Ukrainian Descent)
President: M. FRANCUZENKO

Все листування і передплату

MOLODA UKRAINIA,
шліть на адресу:
Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Аргентині:

"Rada"
Av. J. M. Campos 556,
San Andres, F. C. Mitre
(Bs. As.), Argentina.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11, — England.

У Франції:

Mr. N. Grouchetsky,
33, Rue Roque de Fillol,
Puteaux, Seine, — France
K-to: Paris CC 11.087.11

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ: А. Малишко, В. Симоненко, В. Бичко, В. Дубина, Р. Завадович — Поезії. О. Соловей — Риси Шевченкової вдачі. С. Голубенко — Великий еспанський письменник-гуманіст. О. Коновал — Роздуми про патріотизм. Невтомний друг молоді. А. Німенко — Енергія таланту й пошуку. Ю. Лоцманенко — Право жити. І. Боднарчук — Заплакана жінка за стіною. З одумівського життя і праці. Різне.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Головна Управа ОДУМ-у та Головна Виховна Рада Юного ОДУМ-у в Канаді влаштовують виховно-відпочинковий табір для юнаків і юначок Юного ОДУМ-у. Табір триватиме від 14-го до 28-го серпня, 1966 р. в оселі УНО на озері Сімко. — До табору приймається дітей віком від 8 до 18 років.

Оплата: \$16.00 на тиждень за одну дитину з родини; \$30.00 на тиждень за двох дітей з родини; \$12.00 на тиждень за трох дітей з родини.

Заяви з оплатою за табір надсилати:

ODUM CAMP

с/о Н. Romanenko

581 Bathurst St. — Toronto 4, Ont.

За інформаціями зголосуйтесь до:

O. KHARCHENKO

20 Slidell Cr. — Don Mills, Ontario

Tel.: 444-3042

ДО ВІДОМА УКРАЇНСЬКОМУ ВОЯЦТВУ І ГРОМАДЯНСТВУ

Дирекція Українського Воєнно-Історичного Інституту в Торонто має шану подати до відома побратимам збройї і українському громадянству, що вже вийшов з друку черговий 11-ий збірник "ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ".

У ньому є цікаві спогади 17-ох авторів, учасників збройної боротьби за Волю й Державність України: — ген. Мандзенка, сотн. Бутовича, сотн. Сімняцева, проф. Зозулі, полк. Комнен-Палеолога, мітр. прот. о. Клодницького, підполк. Задояного, редактора Волинця, полк. Єфремова, май. Узрицького, інж. Фещенка-Чопівського, полк. Голуба, пор. Токайла, проф. Розгона, ген. Виннівського і полк. Кедровського.

У збірнику мається на 32-ох окремих сторінках біля півтори сотки фотознімок учасників визвольної боротьби і життя війська всіх його формacій.

Редактором є ген. Садовський і мовним редактором є інж. пор. Туркало.

Замовлення просимо висилати на адресу:

UKRAINIAN WAR HISTORICAL INSTITUTE

24 Lakeview Avenue

Toronto 3, Ontario — Canada

На обкладинці: Юнаки торонтонської філії ОДУМ-у відзначають "День Молоді" на площі Канадійської Національної Виставки.

СТОРІНКА ПОЕЗІЇ

Андрій МАЛИШКО

**

Не будуй, мій віку, тісного дому,
А вікна зведи на чотири сторони,
Щоб забувала людина втому,
Щоб не гніздилися чорні ворони.
Потім з тобою посадимо дерево,
Повне квіту
До білого світу,
Повне щебету з дитячого серця,
Буде над ним гроза кочувати,
Будуть всесвітні птахи ночувати,
І могутня корона закріє землю
Молодими бростями щастя.

**

Встають мої світанки корчувати,
Життя і праця й помисли мої.
Зростас внуک, юому на рученята
Кладуть дарунки сиві солов'ї,
Краплину щастя, роси небагати,
Дубів дихання й сині ручай,
І вікові мелодії свої
Ті ж солов'їні. В горі і на святі.
Бо ж виросте і помужніє внук,
І візьме слово, наче зброю з рук,
В старшого і старшого по зброй,
Бо пісня — то не забавка пуста,
І слово розпашиТЬ свої уста
На труд і клич Вкраїни молодої!

**

Люби нащадку мій, веснянки темно-карі,
Вони, як сік землі, що працю піднесуть,
Не жий по флюгеру і по гучній фанфарі, —
Вони лишень парад. А в праці давня суть.
В душі твоїй відійде каламутъ
І чистота землі у дивовижнім дарі
Глибоким джерелом та блисками у хмарі
Тебе благословить в людську далеку путь.
З тобою продзвенить міцна моя хода.
Поранений? — Так що ж. В задумі? — Не біда.
Бо з ран — життя росте, як парості уперти,
Шукає далини від батьківських воріт,
Нарізана в серцях, повинута у цвіт,
Любов тверда, як меч, і мужність більша
смерті.

Д. Павличкові

Задихав березняк зеленими устами,
І перший пролісок, аж білій до нестяями,
Тоненську ніжку звів, і вічно-буйний хміль
Напружує тільце, морозний збувши біль.
А сонце міниться і млє на горбочку,
Стара верба — і та — вдягла нову сорочку,
Гаптовану блакиттю. Дітлахи,
Рожеві ротики розкривши, як птахи,
З колисок зводяться, пручають рученята,
І сяють снігурі, округлі, як горнята.
Пора, моя пора. Задума і робота
Широкий ставить стіл і відчиня ворота
Людському березню.

Де з зоряним мечем
Поезія стоїть у неба за плечем.

**

Так я про дощ іще хотів казати.
Він зупинився у вдови край хати,
А потім задзвінів до трав і теплих норок,
І вибігли внучата в синій дворик,
І чолики ї чуби мочили під дощем,
Та ї почали рости з калиновим кущем.
А вже вдова спекла м'який пиріг під ранок,
І винесла даруночком на ганок.
Бо їй здалось — від дощового гону,
Від шепоту похилених беріз,
Що повернувся муж з далекого полону,
На шибці полишив краплини сліз.

**

Хлопці стояли на крутому березі,
Хлопці співали, як чотири березні,
Як чотири вітри у небесній граві,
Як чотири колоси десь на ниві.
Слухали жінки і луги під тучами,
Навіть діти знали слова зарані:
Що з розлуки вернутися всі розлучені,
Що в любові будуть усі кохані.
І від твої пісні, над узбережжями,
Посмішки світилися, як мережані,
Навіть очі кинула в землю мати,
Щоб очима співу не залякати.

З книги лірики "Синій літопис"

Оксана СОЛОВЕЙ

РИСИ ШЕВЧЕНКОВОЇ ВДАЧІ

(Доповідь на Шевченківському святі в Міннеаполісі, США, 13-го квітня, 1966 року)

Ось уже понад сто років кожної весни відзначають українці своє національне свято — Шевченківські дні. За такий довгий час, здавалося б, можна до найдрібніших деталів вивчити життя й творчість поета. Але воно не так. По-перше, Шевченкова спадщина дійшла до нас неповною. Чимало його творів, і писаних і мальованіх, знищені або загублені ще за життя автора. В січні 1842 р. Шевченко пише: "Здається і люльки не курю, а шматочки паперу, що була написана "Черниця" розгубилися — треба буде знову компонувати". А в Щоденнику від 10 лютого 1858 р. дивується: "...Щепкін читав Погожеву напам'ять якусь мою Пустку. Зовсім не пригадую цієї речі, а чую про неї не вперше". Приїхавши на Україну після заслання, Шевченко просить знайомих розшукати в кого-небудь текст "Івана Гуся", бо у нього його не лишилося. Тут я хочу пригадати, що більшість поетових творів за його життя з огляду на цензуру не друкувалися, а ходили в рукописах, або переказувались усно. Шигарін згадує: "Вірші Шевченка читали тоді в Києві в багатьох гуртках з незвичайним захопленням. Дехто вчився української мови власне тільки для того, щоб бути спроможним читати й розуміти Шевченка. Ходили тоді по руках рукописні зошити, що їх переписували шанувальники Шевченка один з-перед одного. Я й сам провів не один вечір над переписуванням віршів для себе і для своїх знайомих, яким висилав зошити в провінцію". Часто-густо, вивчивши "нецензурний" твір напам'ять, компромітуючий список ниніши. Коли Костомаров читав Кулішеві "Сон" і "Кавказ" (небезпечні, а тому особливо привабливі речі), то йому не треба було їх списувати: високо оригінальні поеми й кобзарські плачі Шевченка він зінав від слова до слова напам'ять. Якщо до цього додати, що роки найбільшого творчого піднесення поета (1843-1847) були та-кож роками мандрівного життя, коли він нерідко віддавав рукописи своїх творів комусь "на схов", — то стане ясно, чому так багато з них погубилося або дійшло до нас в різних варіантах. Та хоч як шкода втраченого, тут справа ще не така погана.

Значно гірше з біографією Шевченка. Для багатьох може бути несподіванкою твердження, що про життя Шевченка ми знаємо дуже мало. Здебільшого нам відомі зовнішні факти, нерідко суперечливі, а пояснень до них бракує. Ще 1893 року Драгоманов журився: "На лихо, до нас майже зовсім не дійшло матеріалів для моральної біографії Шевченка". Бо знати самі події мало, треба вміти їх пояснити.

Візьмімо для прикладу викуп Шевченка з кріпацтва. На перший погляд все відбулося досить просто. Художник Брюллов намалював портрет

поета Жуковського, в палаці таємного радника і кавалера, графа Віельгорського влаштували урочисту лотерію, на якій була присутня навіть цариця. Розіграли портрет, продавши 25 квитків по 100 карбованців, і на ті гроші викупили Шевченка.

А тепер запитаймо себе таке: як воно трапилося, що такий художник як Брюллов на найвищій вершині своєї слави погодився даремне малювати портрет наставника царських дітей і прославленого поета Жуковського? І чому Жуковський (на той час єдиний "живий класик" російського письменства), погодився позувати та ще й навмисне заради цього відкладаючи свій відїзд за кордон? Чому люди з гучною славою і близьким становищем в світі раптом звернули увагу на якогось кріпака? Логічно приходимо до єдиної задовільної відповіді: про Шевченка, як про виключно обдаровану людину ще в середині 30-их років мусів говорити весь Петербург. Те, що робили Брюллов і Жуковський, вони робили заради людини, яка так чи інакше вже проявила своє незвичайне творче обдарування. Та якщо ми розгорнемо будь-яку біографію Шевченка, щоб довідатися докладніше про його життя в останні роки перед викупом, ми не знайдемо майже нічого окрім загального твердження, що від 14 до 24 років він нидів у панському передпокосі та фарбував паркани за підрядами Ширяєва. Ми не знайдемо відомостей про те, як він вчився, що читав, хто були його знайомі, під впливом чого або кого формувався його світогляд. Одним словом, ми не знайдемо нічого про те, як власне Шевченко став Шевченком.

У великій мірі сам поет спричинився до того, що ми знаємо про нього так мало. Всі його пізніші знайомі незмінно підкреслюють, що він не любив про себе розповідати. Навіть сестра Катерина ось як говорить про маленького Тарасика: "Приблудою його, матушечко, звали. Було оце й не видно, як воно рип і ввійде тихенько до хати, сяде собі на лаві та все мовчить. Нічого в світі у нього не допитаєшся!" Це не була лише дитяча впертість, яка минає, коли дитина виросте. Про замкненість Шевченкового характеру згадує багато сучасників. "Обережний — чи то за вдачею, чи внаслідок гнітючих обставин молодості, що склалася такою важкою долею, Шевченко, хоч і здавався відвертим, не любив одначе висловлювати свої думки. Мені якось одразу вдалося примітити цю рису, і я ніколи не надокучав йому ніякими запитаннями". Так пише Чужбинський. Подібне знаходимо і в Костомарова: "Від Шевченка важко було добитися спогадів про його дитинство, яке протікало серед селян. Він ні перед ким не соромився свого походження, але не любив багато говорити про нього, і багато де-

чого, що він висловлював, викладалося завжди з недомовками". Така стриманість притаманна Шевченкові не лише у відношенні до дитячих років, а взагалі до всього, що стосувалося його особистого життя. Коли він повернувся на Україну після заслання, то навіть своїм рідним не дуже розповідав про пережите. "Почне було, скаже кілька слів, коротких, наче рваних. Та й такі розкази траплялися рідко. Тарас не любив ворушити свого давнього лиха". В одній поезії Шевченко відверто признається: "Удвох, кажуть, і плакати мов легше неначе, — Не потурай! легше плакать, як ніхто не бачить".

Проте хибно думати, що стриманість та небажання виявляти перед іншими свої переживання й почуття робили з нього похмурого, відлюдкуватого чоловіка. Нічого подібного! Природа наділила його веселою і товариською вдачею. І хоч останні місяці перед звільненням його опанував такий страшний розпач, що приятелі побоювались, якби він не вчинив чогось непоправного, — та все це як рукою зняло після того знаменного дня, коли Шевченко вскочив через вікно до майстерні Сошенка, перекинув мольберт, мало не звалив з ніг самого художника, і з криками "Воля! Воля!" почав душити його в своїх обіймах. Ініля цього дня здорова, життерадісна натура поетова виявляється вповні. Спогади про Шевченка рясніють згадками про те, який він був веселий, який охочий поспівати й потанцовувати як дотепно жартував, як любив потішити співрозмовників смішними розповідями, і то не анекдотами, а обов'язково чимсь із бувальщини, в чому підмітив кумедну сторону, і що він майже ніколи не виявляв у товаристві тієї меланхолії, якою пройнято багато з його віршів. Також зауважують, що він ніколи не вживав у розмові втертих тривіальних виразів, а висловлювався образно й своєрідно. Навіть у дуже скрутних обставинах гумор не зраджував йому. Ті, що бачили поета в дорозі від Києва до Петербургу (після арешту 1847 р.), куди він слідував під наглядом поліційного чиновника, казали, що він був дуже веселий, весь час жартував, реготався, співав пісні і взагалі поводився так, що на одній станції смотритель, записуючи подорожню, в якій значився чиновник з арештованою особою, зауважив, що важко з вигляду розрізнати, хто з подорожніх арештований, а хто везе арештованого.

Товариська вдача допомагала Шевченкові швидко й легко заприязнятися з людьми, і люди його любили. Ось послухайте: "З першого разу справив він на мене таке приємне враження, що досить було поговорити з цією людиною годину, щоб зовсім зйтися з ним і відчути до нього сердечну прив'язаність. На другий же день ми говорили один одному "ти". Або такий спогад Лазаревського про знайомство в Оренбурзі: "Шевченко прийшов на квартиру, де я мешкав разом з товаришем, він був сердечно простий і ми відразу стали друзями. Говорили багато й живо. Гість залишився у нас ночувати. Знявши з ліжок матраси, ми розклали їх і всі троє лягли на підлозі покотом". А ось короткий, але промо-

вистий вигук Герна: "Що за прекрасна душа в цього Тараса!" Шевченком люди захоплювались не тільки як поетом, він їх приваблював чистою шляхетною душою. Наведу ще уривок з листа княжни Репніної: "Шевченко — дитя природи і немає ніякого уявлення про закони етикету, проте в нього багато такту, доброти і поваги до всього святого, тому-то він з усіма ввічливий, чемний і всі його люблять". До речі, Шевченкову тактовність у поводженні згадує Й Костомаров. Якось поїхали вони з Шевченком у Броварі під Києвом торгувати маєток. "Власницями маєтку виявилися дві старі діви. Шевченко дуже жартував з ними, але, маючи природний такт, вмів не виходити за межі пристойності і дуже сподобався дівам. Вони вгостили нас наливкою".

Вражав Шевченко співбесідників також своїм розумом. З цього приводу мабуть найщиріше висловився священик з села Устивиці о. Бабичов, який за обідом у поміщика Лук'яновича сказав: "Тарасе Григоровичу! Вашого розуму хоч би на двадцять чоловік та роздать — всім вистачило б!" Шевченко у відповідь голосно засміявся.

Характерною й дуже показовою рисою Шевченкової вдачі було й те, що він у всякому товаристві тримався вільно й невимушено. А доводилося йому частенько гостювати і в князів, і в губернаторів, і просто в багатих поміщиків, а не тільки в міщен та селян. І де б він не з'явився, його скрізь зустрічали радо й щиро, особливо ж на Україні, де його оточували виключно увагою, де в колах інтелігенції його вірші кожен знов напам'ять, як "Отченаш", де вони ходили по руках в незчисленних списках. Ніколи не хизувався Шевченко перед простолюдином своїм країним становищем, не вихвалявся вченістю, так само як ніколи не запобігав ласки і не схилявся ні перед ким з вищого світу. Найкращою ілюстрацією до цього може бути спогад Лазаревського. Дія відбувається в Оренбурзі, де Шевченко перебуває на становищі рядового солдата. "Одного разу Тарас почав тягти мене до лікаря Майделя на вечір — Господь з тобою, — кажу йому, — як я піду без запрошення до такого важкого туза?

— Та ходімо, я вже знаю, що роблю.

Я й пішов. Треба знати, що таємний радник барон Майдель був родовитий аристократ і бував у найвищих сферах губернської знаті; але я наочно переконався, що мій Тарас і там був своя людина. І ніякої незграбності, ніякого дисонансу з гостями, що оточували його, я не помітив. Поводився він з гідністю і навіть з певною поважністю. Він нікому не нав'язувався, не втручався ні в яку розмову; всі зверталися до нього, і він всякому відповідав стримано, з ледве помітним відтінком іронії і з почуттям власної гідності". Шевченко був уповні свідомий свого величезного таланту, він шанував цей талант сам і змушував інших до пошани. Але треба додати, що глибоке почуття гідності ніколи не переходило в Шевченка в пиху. Про цю рису характеру Шевченка Куліш писав: "Не мав кобзар наш нікого нижчого від себе на Україні, та не мав же нікого й вищого. Братається охоче з останнім пе-

ребендею-старцем, а проте не вважав родичем і найпершого пана".

Між іншим, Шевченко володів незвичайною силою слова: як почне, було, що розказувати, то всі його слухають мовчики, мов якого проповідника. Прикладом того, як він міг захопити навіть незнайоме товариство, може служити такий випадок. Один приятель завіз Шевченка на іменинний баль до генеральші Волховської. А в ті часи дім Волховської в Мосівці користувався славою українського Версалю: туди везли для показу наймодніші сукні, найновіші фігури мазурки, найславніші каламбури, там визнавалася краса і встановлювалася слава танцюристів. Гостей зібралися біля 200 осіб. В це близькуче товариство Шевченко прийшов майже нікому невідомий. Та не минуло й години після його приїзду, як серед російської й французької говірки вже лунала українська мова, а сам поет цілий день лишався предметом загальної уваги. Серед гучних тостів і вітань Тарас підсів до приятеля і признався, що він не сподівався такої гостинності і що йому дуже до вподоби деякі "молодиці й дівчата". Взагалі, треба сказати, Шевченко ніколи не цурався жіночого товариства. Він любив жінок жівих, на його думку жінці були потрібні запал і пристрасть, — "щоб під нею земля горіла на три сажні". Жіноча стать теж виявляла до нього помітну прихильність. Надія Кибал'чик записала зі слів матері: "Хоч поетова поведінка часто порушувала умовні норми етикету, він дуже подобався молодим жінкам своєю оригінальністю і вони без вагання кидали бальних кавалерів, щоб побути в його товаристві". А оригінальним він безпечно був. Оригінальним і єдиним.

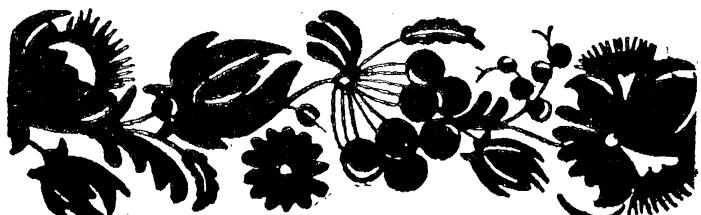
Небагато кого ще за життя називають генієм, а ще менше таких, до кого це слово прикладають замолоду. Шевченкові щойно сповнилося 32 роки, коли Білозерський писав: "Я мимоволі присміно задумався над тим, яку геніяльну людину ми маємо в особі Тараса Григоровича. Бо тільки геній, завдяки лише глибокому почуттю, може вгадувати і потреби народу і навіть цілого століття — чого не навчить ніяка наука і ніяке знання, якщо воно позбавлене вогню поетичного і разом релігійного". Білозерський не був одинокий у оцінці Шевченкового таланту. Так думало і так говорило багато сучасників, і таким він справді був — геніяльним поетом. Саме — поетом. Бо хоч природа в щедроті своїй наділила Шевченка і великим малярським хистом, та Шевченко-художник завжди поступався перед Шевченком-поетом. Ось уривок з розповіді Сошенка: "Інколи Тарас сидів і вдома, але все таки діла не робив: то співає, то пише собі щось, та все до мене пристає: "А послухай, Соха, чи воно так добре буде?" Та й почне читати свою Катерину (він тоді писав її). Та одчепись ти, — кажу, — з своїми віршами! Чом ти діла не робиш?" Для художника Сошенка справжнім ділом було тільки малювання. А ось загадка Чужбинського, яка стосується 1846 р. "Під час прогулянок Шевченко казав мені, що хотілося б йому намалювати велику картину. За його словами і думка в нього ворушилась, і плян іноді неясно мелькав в

уяві. Біда тільки в тому, що під час обдумування картини, хто його зна відки несеться, несеться пісня, складаються вірші, дивись уже й забув, про що думав, а мерцій напишеш те, що навіялось". Писав Шевченко свої твори напрочуд легко, одним духом. У Щоденнику поет згадує, як він без найменшого зусилля написав три вірші Доля, Муза і Слава, а вони ж належать до найкращих перлин його лірики! Легкість, з якою працював Шевченко засвідчує і лікар Козачковський. "В жовтні 1845 року Шевченко приїхав до мене знову. Вранці він звичайно писав, зовсім не відчуваючи потреби бути на самоті. Він писав немовби заіграшку. В справах, які я тоді вів з євреями, іноді сповнювалася ними моя вітальння, у якій Шевченко звичайно працював. Але цей гамірний кагал не заважав йому. Навпаки, продовжуючи писати, він прислухався до розмов, втручався в них і розсмішивши чим небудь людей, сам реготався, продовжуючи швидко і без зупинки свою справу, без будь-яких поправок".

Величезний талант Шевченка приголомшував сучасників і навіть дивував самого поета: "Дивне, все ж таки, це всемогутнє покликання. Я добре знат, що живопис — моя майбутня професія, мій хліб насущний. І замість того, щоб вивчати його глибокі таємниці та ще й під керівництвом такого вчителя, як безсмертний Брюллов, я складав вірші, за які мені ніхто гроша не заплатив, і які, врешті, позбавили мене волі, і які, не зважаючи на всемогутнє людську оборону, я все ж таки нишком пописую. Покликання — і нічого більше". Дорогою ціною заплатив Шевченко за своє покликання. Найбільшою з можливих цін — зневеченим життям. Глибокою людською тugoю пройняті його слова, сказані незадовго до смерті: "Яке хороше буття поета, якби він міг бути лише поетом і не громадянином". Та саме тому, що в особі Шевченка нероздільно сполучився геніяльний поет і великий громадянин, роковини його народження стали українським національним святом.

"Є в Шевченка народження дата,
Дати смерти в Шевченка немає".

Цитата з Н. Кибал'чик взята з книжки "Біографія Т. Г. Шевченка за спогадами сучасників" Київ 1958, епізод викупу з кріпацтва переповіджене за Л. Хінкуловим "Тарас Шевченко і його сучасники", Київ 1962; всі інші цитати з книжки "Спогади про Шевченка", Київ 1958.

Сергій ГОЛУБЕНКО

ВЕЛИКИЙ ЕСПАНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК-ГУМАНІСТ

З нагоди 350-ліття з дня смерти М. Сервантеса

Багато української молоді читало і читає книжку про пригоди мандрівного лицаря Дон-Кіхота, про його боротьбу з чаклунами та підступними велетнями, про бій з вітряками, про різні незвичайні події в житті цієї мужньої і шляхетної людини, що поставила своєю метою відродити традиції відмираючого середньовічного лицарства і змагатись за добро та справедливість на землі, але для здійснення цих гуманістичних ідеалів обрала нереальні шляхи і засоби.

Повним пригод і несподіванок було життя й автора славнозвісного роману про Дон-Кіхота, знаменитого еспанського письменника Сервантеса, що в умовах суворої дійсності 16 — початку 17 століття, часів жорстокого еспанського абсолютизму свою літературну творчістю зводив нелегку боротьбу за ідеали гуманізму, за правду на землі, за пошану до людини.

Нащадок стародавнього шляхетського роду, в якому зберігались лицарські перекази та оповідання про славні подвиги предків, Мігель Сервантес де Сааведра народився 27 або 29 вересня 1547 року в місті Алькала-де-Енарес (тепер провінція Мадрид) у родині лікаря, збіднілого шляхтича. Вчився він у Вальядоліді й Мадриді, але через бідність батьків дістав малу освіту. Сервантес рано виявив любов до читання, особливо творів поетів, а також до військового життя і під впливом прочитаного почав сам займатися літературною творчістю. Його ранні вірші —сонети та елегії з'явились у 1568 році. Низка поезій була присвячена пам'яті королеви Ізабели де Валюа (1569 р.).

Любов до повного відваги і небезпеки вояцького життя змушує Сервантеса вступити до війська. В 1569-1575 роках він перебуває на військовій службі в Італії, в 1571 році в розпалі війни Еспанії з турками вступає до війська Дон-Хуана Австрійського. У великому морському бою між еспанською флотою і турецькою ескадрою при Лепанто (1571) Сервантес бере участь у найнебезпечнішому місці, б'ється з великим завзяттям, дістає чотири рани, у висліді яких він цілу зиму пролежав у месінському шпиталі та втратив здатність рухати лівою рукою, але своєї улюбленої військової служби не залишив. Одужавши, він взяв участь у тунезькій експедиції, яка закінчилась нещасливо для еспанців. Повернувшись з неї, Сервантес одразу вирушив у новий похід до Альжирії. На шляху його схопили в полон альжирські пірати (1575) і привезли до Альжиру, де він пробув у неволі п'ять років.

Під час свого невільницького життя Сервантес був свідком жорстокого поводження мусульман з еспанськими полоненими. Він не втратив мужності і розвинув широку працю серед полонених

земляків, провадив з ними бесіди, намагався підтримати в них патріотичні почуття, складав сміливі пляни визволення бранців. Це з одного боку робило його популярним і авторитетним між еспанцями, а з другого боку підсилювало нагляд за ним жорстокого мусульманина, володаря невільників, який розумів значення Сервантеса і сподівався одержати за нього великий викуп, тим більше, що в Сервантеса, коли полонили його, були знайдені рекомендації самого Дон-Хуана.

Всі пляни Сервантеса організувати повстання полонених і визволити їх з неволі кінчались невдало, йому не раз загрожувала страта. Деякий час він був ув'язнений на галерах, але продовжував далі хоч і безуспішно діяти. В 1877 році Сервантес пише поетичне "Послання до Матео Ваксеса", закликаючи еспанський уряд короля Філіппа II знищити арабські піратські бази в Альжирі. Врешті ним заопікувався один чернець в Еспанії, який провів серед еспанських купців збирку і на одержані гроші в 1580 році викупив його.

Сервантес приїхав до Мадриду і дальші три роки проводить у походах у Португалії. Далі він відходить у демісію і залишається без засобів до існування. Віддавшись літературній творчості, Сервантес пише багато п'єс. Він обирає театр трибуною, для своїх звернень до короля, уряду та народу, звертаючи їх увагу на те, що є близьким йому як патріотові.

В історичній трагедії "Нуманція" (1582) Сервантес зображує трагічну долю стародавнього еспанського міста Нуманції, яке 14 років героїчно витримувало облогу римлян і змущене було піддатись лише через голод. На славних прикладах минулого батьківщини Сервантес хотів збудити патріотизм у сучасників, разом з тим прославляв волелюбність народу, засуджував загарбницькі війни. Мимо свого високого патріотично-го звучання, ця трагедія як і інші драматичні твори Сервантеса мали незначний успіх, бо на сценах панував загальновизнаний драматург Льопеде-Вега. Признання для "Нуманції" прийшло пізніше. Видано її в 1784 році і відтоді вона йшла як патріотична вистава. Виставляли її в 1809 році в Сарагосі під час французької облоги і в 1938 році в часі громадянської війни.

Під враженням пережитого в Альжирі Сервантес написав п'єсу "Альжирські звичаї" (1585, вид. 1784), пройняту гнівним протестом проти знущань з еспанських невільників у Альжирії. Він змалював моторошні умови їх побуту, насильницьке навертання християнських дітей у мусульманство, тортури і страти та звертався до глядачів, до севільської аристократії, до короля Філіппа II з закликом допомогти знедоленим

бранцям. Та сама тема розкрита в іншій трагедії "Альжирські галери".

В незакінченому пастирському романі "Галатея" (1585), темою якого є золота доба, що втілює гуманістичну мрію про прекрасне життя людини, письменник протиставляє мирне сільське життя міському і оспівує кохання як почуття, що ошляхетнює людину.

Не маючи ніяких прибутків від своїх літературних творів, Серванtes поступає на працю як інтендант-заготівельник харчів для "непереможної Армади", але при виконанні обов'язків через свою непрактичність у даній справі, мав великі невдачі. Потім він закуповував провіянт для індійської флоти, був урядовцем по збиранню податкових заборгованостей і несправедливо обвинувачений у розтраті опинився перед судом і тричі був ув'язнений (1592, 1597 і 1602 рр.).

Проте своєї літературної діяльності Серванtes не залишає, хоч і не друкується. В сатиричних сонетах "На вступ герцога Медіна-Сіданя до Кадісу в липні 1596 року" (1596) і "На катапалк Філіппа II в Севіллі" (1598) він викривав еспанський абсолютизм та уявну велич монархії Габсбургів. Під час другого ув'язнення Серванtes почав писати роман "Дон Кіхот", над яким працював багато років. У 1603 році у Вальядоліді Серванtes займався дрібними приватними справами, які давали йому невеликий заробіток.

Найбільший твір Сервантеса, роман "Вигадливий іdal'go Дон Кіхот Ламанчський" став визначним пам'ятником світової літератури і всебічним виявом різноманітного генія письменника. Як писав Серванtes у "Пролозі" до свого твору, його метою було написати сатиру на тогочасні лицарські романи, що поширилися тоді в Еспанії і цілій Західній Європі і мали великі згубні впливи. Вони зображені подвиги мандрівних лицарів, що їздили по землі і ставали в обороні скрив джених, несправедливо обвинувачених, слабих та пригнічених людей, визволяли ув'язнених краєсунь, перемагали їх поневолювачів. Противниками лицарів виступали фантастичні постаті чаклунів, підступних велетнів, різні уявні персонажі, з якими лицарі зводили відважні двобої і перемагали їх, так що наприкінці завжди тріумфувала справедливість. Далекі від життєвої правди і реальної дійсності ті романи хоч і панували в літературі, але в суспільних обставинах кінця 16-початку 17 ст. звучали як далекий анахронізм.

Бажаючи розвінчати і засудити ці романи, Серванtes виводить у своєму творі дрібного шляхтича з еспанського селища Ламанч Алонсо Кіхаду, який під впливом надмірного читання лицарських романів став сприймати як дійсність описані в них фантастичні пригоди і сповнений шляхетним бажанням стати в обороні знедолених і покривджених поїхав сам мандрувати по світу та назвав себе лицар (іdal'go) Дон Кіхот Ламанчський. За зброєносця він взяв собі місцевого селянина Санчо Пансо. В різних явищах природи і буденних подіях герой вбачав прояви сили підступних духів та злих чаклунів і зводив бої з вітряками, вважаючи їх за підступних велетнів,

Василь СИМОНЕНКО

М Е Ч І

*Ген, у степу схрестилися дороги,
Немов у герці дикому мечі.*

*І час, неспинні стиснувши остроги,
Над ними чвалить вранці і вночі.*

*Мовчать над ними голубі хорали,
У травах стежка свище, мов батіг...
О, скільки доль навіки розрубали
Мечі прадавніх схрещених доріг.*

*Ми ще йдемо. Ти щось мені говориш.
Твоя краса цвіте в моїх очах.
Але скажи, чи ти зі мною поруч
Пройдеш безтрепетно по схрещених мечах?*

**

*Я із надій будую човен,
І вже немов би на яву
З тобою ніжний, срібномовен
По Морю Радости пливу.*

*I гомонять навколо хвилі,
З бортів човна змивають мох,
I ми з тобою вже не в силі
Бути нещасливими удаю.*

*I ти ясна, і я прозорий,
I душі наші, мов пісні,
I світ — великий, неозорий —
Належить нам — тобі й мені.*

*О Море Радости безкрас,
Чи я тебе перепливу?
Якби того, що в мріях маю,
Хоч трішки мати на яву!*

з отарою овець, з різними привидами, хоч реально сприймаючий дійсність його зброеносець і стається стримати свого пана від хибних кроків. Брешті переможений у двобою з лицарем Місяця, яким був передягнений його сусід з дому, герой змушений за вимогою переможця закінчити мандрівки і повернувшись додому, де незабаром вмирає.

Поставивши своїм завданням боротьбу з далеким від реального життя лицарським романом, Серванtes у своєму творі вийшов далеко за межі літературної сатири, засудив феодалізм, безправне становище народу, дав глибоку критику середньовічного світу і нових відносин, які складались, співставив лицарський патріярхальний уклад середніх віків та гуманістичні ідеї Відродження з тогочасною дійсністю, подав широкий правдивий образ народного життя Еспанії, сваволю влади, беззаконня, соціальнє зло та насильство, що панували за часів короля Філіппа II.

На тлі великої правди життя письменник розгортає пригоди шляхетного лицаря-ідеаліста, який прагнув утвердити на землі гуманістичні ідеали, але для здійснення їх обрав нереальні шляхи та засоби. Лицаря супроводить його зброєносець, сповнений народної мудrosti та здорового практицизму селянина. Сервантес дає глибоку психологочну аналізу людської природи, двох виявив душевної діяльності — шляхетного, але руйнованого в обставинах тогочасної дійсності, ідеалізму і реалістичної практичності. Обидва ці боки знайшли своє найширше виявлення у безсмертних типах героя роману та його зброєносця.

В образі Дон Кіхота Сервантес вивів сповнену шляхетних задумів людину, що кидає вигоди дрібномаєткового добробуту і сповнена палким бажанням допомогти знедоленому людству, без нарікань терпить усі ударі, що сиплються на неї з усіх сторін.

Любов до всього людства, глибока людяність, прагнення до свободи духа, до свободи сумління, до громадського життя, основаного на справедливості, характеризують героя. Ці риси властиві і Сервантесові, всі його симпатії по боці лицаря-ідеаліста і в цьому полягає автобіографічна риса твору. Поведінка героя викликає сміх читачів, якщо вони не вглиблюються у внутрішній зміст його пригод, а коли обдумають і відчувають, їх веселій сміх зміниться на сміх крізь слези. В передмові до німецького ілюстрованого видання "Дон Кіхота" Генрих Гайне відзначив, що в долі героя виявилась у високій етичній формі світова іронія. Вона виявилась в наругах, які зазнавав лицар, при всіх їхніх антимистецьких з літературного боку звучаннях.

Любов до свободи проймає всі дії героя. "Свобода, Санчо, — говорив він своєму зброєносцеві, — найдорогоцінніше благо, дароване від Неба людині. Ніщо не порівняється з нею: ні скарби, сховані в надрах землі, ні ті, що заховані в глибині морській. За свободу і честь людина мусить офорувати життям, тому то рабство є найбільшим лихом на землі. Ти бачив достаток і розкіш, що оточували нас у замку герцога. І що ж? Коштуючи усі вищукані страви і заморожені напої, я почував себе голодним, тому що не користувався ними з тією свободою, з якою я користувався б своєю власністю: почувати себе зобов'язаним за милості, значить накладати кайдани на свою душу".

Зміст своєї діяльності вбачає герой у вчинках для добра людства. Слави для себе він не бажає. Коли перед смертю його відвідує зброєносець і обнадіює, що вони поїдуть ще на лицарські подвиги, вмираючий Дон Кіхот каже: "Ні, все це назавжди пройшло, і я прошу у всіх вибачення; я вже не Дон Кіхот, я знову Алонсо Добрий, як мене називали". Цим самим герой, а його устами письменник на ввесь голос проголосили, що велич, влада, багатство, високий сан — усе нетривале і розспілеться, але добре дії залишаться назавжди.

У своєму романі, глибоко-народньому по характеру свого гуманізму, Сервантес змалював усе, що було своєрідне для еспанського народу,

його національні риси, особливості, типи. Письменник виніс рішучий вирок деспотизму монархії, засудив лицарські романи, і в цьому було велике ідейно-політичне та історично-літературне значення цього твору.

Перша частина роману вийшла в 1604 році і мала величезний успіх в Еспанії. Протягом кількох тижнів цілком розійшлося перше видання і чотири дальших видання у тому самому 1604 році. Роман Сервантеса був перекладений на багато європейських мов і виданий в інших країнах Західної Європи. Але європейське законодавство не узгляднувало в ті часи авторських прав, і тріумфальний успіх твору не покращав матеріального становища письменника.

Але мимо всіх життєвих труднощів Сервантес продовжував невтомно писати. Він працював над другою частиною роману "Дон Кіхот" і рівночасно творив повісті, поеми, інтермедії та комедії.

До справжніх скарбів розповідної літератури належали його новелі, частина яких увійшла до складу "Дон Кіхота". Збірка "Повчальні новелі" (1613) складалася з 12 різних за змістом новель, в яких Сервантес майстерно поєднав мистецький вимисел і елементи казкового та фантастичного з реалістичним сприйняттям навколошньої дійсності і показав розпад середньовічної моралі в обставинах розвитку нових політичних та економічних відносин. І коли серед цих творів новелі "Необережний цікавий" та "Ревнивий естрамадурець" мають загальний психологічний характер, то інші, за висловом самого Сервантеса, являють собою "соціальні метаморфози", зображені різні побутові риси та явища тогочасної Єспанії, темні моменти в житті бідних як наслідок занедбань суспільного порядку. Такими є новелі: "Рінконето і Картадільо", де показано зорганізованих у Севілі злодіїв, шахраїв, злідарів у зв'язку з тогочасним становищем еспанської юстиції, "Гітанілла" про побут циган, також відщепенців суспільства з підкresленням привабливих сторін їх вдачі, "Розмова двох псів", які здаються авторові людьми, що віддано служать суспільству, але не знаходять для себе в ньому місця. В усіх своїх новелях Сервантес лишається вірний дійсності і відтворює її, завдяки тонкій спостережливості та вийнятковій обдарованості, з великою мистецькою майстерністю. Новелі ці мають також і те значення, що вони проклали новий шлях самобутньої творчості в еспанській літературі та усунули панівні до того в ній іноземні впливи.

Не залишив Сервантес і праці на поетичній ниві. Його бурлескна поема "Подорож на Парнас" (1614) сатирично характеризує умовні жанри літератури 16-17 ст, та пародійно відтворює звичаї тогочасних двірських поетів.

Продовжував працювати Сервантес і як драматург. Його збірка "Вісім комедій і вісім інтермедій" (1615) містить комедії, створені за традиціями національної драматургічної школи. Комедії "Педро де-Урдемалас" (1615), "Забавниця" (1615) критикують відсталість, забобони, неуцтво.

Повні того чудового гумору, яким пройняті і "Дон Кіхот", інтермедії Сервантеса "Суддя в

шлюбно-розвідних справах", "Біскаєць — самозванець", "Пильний вартівник", "Ревнівий дід", "Обрання алькарадів", "Театр див", "Саламанська печера", "Два базіки", як і новелі, по-мистецько-му відтворюють життя. Сервантес висловляє погляд, що мистецтво повинно мати цілковиту свободу і не підлягати ніяким традиційним вимогам школи.

Поруч з усіма тими творами письменник успішно завершує в 1615 році другу частину "Дон Кіхота" і вона з'являється друком в тому самому році. Останній хронологічно твір письменника, роман "Персілес і Сігізмонда" був надрукований вже після смерті автора.

Незадовго перед смертю Сервантес переїхав з Вальядоліда до Мадрида. За кілька днів до смерті він постригся в ченці. Перед смертю письменник сказав, що відходячи від життя, він "поніс на плечах камінь із написом, в якому читалося руйнування його надій".

Помер Сервантес у Мадриді 23 квітня 1616 року, того самого дня, коли помер інший геніяльний письменник — Віліям Шекспір. Поховали Сервантеса в Мадриді. Його могила довго була незнана, бо на гробниці в церкві не було напису.

Кращий з біографів Сервантеса С. Шаль так характеризував його: "Поетові безкорисному і мрійливому бракувало життєвого вміння і він не здобув користі ні зі своїх військових кампаній, ні зі своїх творів. Це була душа безкорисна, нездатна здобувати собі славу або розраховувати на успіх, за чергою очарована або обурена, що непоборно віддавалась усім своїм поривам... Його бачили наївно закоханим у все прекрасне і шляхетне, він віддавався романтичним мріям або любовним думкам, то безтурботно веселим... З аналізу його життя він виходить з честю, повний шляхетної діяльності, дивним і наївним пророком, героїчним у своїх бідуваннях і добрим у своїй геніяльності".

Перша повна збірка творів Сервантеса в 16 томах вийшла в 1803-1805 рр. у Мадриді, але до її складу не ввійшли деякі драматичні твори та поеми "Подорож на Парнас", які були видані в Мадриді в 1820 році.

Перше видання "Дон Кіхота" з'явилося у 1605 році і було відтворено в Барселоні в 1872 році. За період від 1605 до 1857 року роман "Дон Кіхот" мав у самій Еспанії 400 видань. За кордоном за той час з'явилося 200 різних перекладів роману в англійській мові, 168 — у французькій, 96 — в італійській, 80 — у португалській, 70 — у німецькій, 13 — у шведській, 8 — у польській, 6 — у данській, 2 — у російській, і 1 — у латинській. Далі кількість передруків, перекладів і переробок значно зросла. Розкішні видання "Дон Кіхота" з оригінальним текстом вийшли в 1780 і 1798 рр. у Мадриді і в 1819 році — видання Мадридської Академії з обширним коментарем.

Пам'ятник славному письменникові був поставлений у 1835 році в Мадриді з написом: "Мигелеві Сервантесові Сааведрі, королеві еспанських поетів".

Твори Сервантеса мали вплив на розвиток усієї світової літератури і донині користуються великою популярністю.

Найбільшим на Україні знавцем творчості Сервантеса і першим перекладачем її частини був Іван Франко. Великий Каменяр писав про "Дон Кіхота", що це "перший роман новішого покрою, суспільно-психологічний твір". Франко перекладав першу частину "Дон Кіхота" у вільному переказі для дітей. Цю працю під наголовком "Пригоди Дон Кіхота", з еспанської повісті переробив І. Франко" було видруковано в львівському журналі для дітей "Дзвінок" у чч. 2-23 за 1891 рік. У збірнику "Взори поезії і прози" (Львів, 1894) вміщено переклад Івана Франка "Боротьба з вітряками" (з "Дон Кіхота").

Перед війною відомий український знавець західноєвропейських мов Микола Іванов здійснив переклад "Дон Кіхота". В повоєнних роках перекладали Сервантеса Василь Козаченко, Євген Кротевич, Микола Лукаш. В українському перекладі були видані: "Вигадливий ідалъго Дон Кіхот Ламанчский", Харків-Одеса, 1936 і "Дон Кіхот Ламанчский", Київ, 1955.

Твори Сервантеса оброблялись для драматичної сцени, опери і балету, а також для кіно. Віденський композитор Людвіг Люї Мінкус створив у 1871 році балет "Дон Кіхот" і французький композитор Жюль Масене в 1910 році — опера "Дон Кіхот". Матеріалом для обох творів послужив безсмертний роман Сервантеса. Балет "Дон Кіхот" з великим успіхом виставлявся на сценах українських оперових театрів і дотепер не сходить з репертуару. Інсценізація роману "Дон Кіхот" виставлялась також в українських театрах юного глядача.

ДОКІЯ ГУМЕННА

БЛАГОСЛОВИ, МАТИ!

Казка-есей

Це — несподіваний жмут світла на нашу минувшину, що показує, як донесений до нас із імлі тисячоліть цей охоронний виголос. У книжці щедро представлено мистецькі витвори, знайдені на Україні з давніх і найдавніших часів.

288 сторінок. Тверда оправа. 475 ілюстрацій.

Ціна — \$5.00.

Оплату й замовлення надсилати на адресу:

D. HUMENNA

The Ukrainian Academy of Arts and Sciences
in the U.S. Inc.

206 West 100th Street, New York, N.Y.
USA, 10025

Олексій КОНОВАЛ

РОЗДУМИ ПРО ПАТРІОТИЗМ

Патріотизм — це любов до батьківщини, країни народження та її народу. Проте є різні патріотизми. Є такі, що люблять свою батьківщину та тих членів даної нації, які належать до їхньої партії, а членів інших партій тієї ж нації — не навидять, і не вважають їх за правдивих патріотів. На такий патріотизм хворіє й еміграція.

В Україні з наказу мачухи-Москви пропагується "патріотизм", що не має нічого спільного з любов'ю до своєї батьківщини. Справжніх патріотів України називають зрадниками, запроданцями, перевертнями та дають їм інші епітети. Зрадників же, навпаки — проголошують патріотами.

Наприклад, у четвертому томі української Радянської енциклопедії на ст. 309 знаходимо таку інформацію про Петра Дорошенка, гетьмана України: "Після смерті Богдана Хмельницького (Петро Дорошенко) підтримував зрадника-гетьмана І. Виговського. Брав участь у придушенні народного повстання 1657-58, керованого полтавським полковником М. Пушкарем. У 1659 р. перейшов на бік Юрія Хмельницького, який 1660 р. призначив Дорошенка чигиринським полковником. У війні Росії проти шляхетської Польщі г. О. Хмельницький і Дорошенко зрадили український народ і уклали з польським урядом Слободищенський трактат 1660 року про відрив України від Росії і включення її до Польщі". А у кінці інформації про П. Дорошенка пишеться: "Діяльність Дорошенка була ворожа життєвим інтересам українського народу".

"Зрадництво" гетьмана Івана Виговського було в тому, що він плекав широкі задуми добитися, спираючись на союз з Швецією і Польщею, цілковитої незалежності України від Москви. Пушкар, про якого згадано в цитаті з української Радянської енциклопедії, підняв повстання проти Ів. Виговського за підтримкою і благословенням Москви. Коли Москва побачила, що Пушкар програє, вона вислава свої війська проти козаків. Іван Виговський 1659 року розбив московське військо під Конотопом на Чернігівщині. В конотопській битві загинуло 30,000 москалів і 5,000 попало до полону.

На Правобережній Україні (частина України по правому березі Дніпра) гетьманував Павло Тетеря, який слухав Польщу, а на Лівобережній Україні гетьманував Іван Брюховецький, залежний від Москви. Коли ж гетьмани Павло Тетеря і Іван Брюховецький поїхали, перший до Варшави, другий до Москви, щоб ствердити ще більшу залежність обох частин України від поневолювачів, в Чигирині скликано спільну раду козаків і полковників обох частин України. На раді 1665 року обрано гетьманом України Петра Дорошенка. Він мріяв вирвати і об'єднати Правобережну і Лівобережну України, які фактично були в руках поневолювачів.

Польща і Москва 1667 року, договором в Андрусові, в Білорусі, поділила між собою свою жертву — Україну. Як проти одного так і другого наїздника, що хотіли дужче закріпитись на Україні, виступив з козацтвом Петро Дорошенко. Щоб вибороти вільну неподільну Україну Петро Дорошенко, як і Богдан Хмельницький перед ним, шукав допомоги в кримського хана і турецького султана.

Коли ж боротьба замість сподіваного успіху, принесла українському народові винищення та руйну, Петро Дорошенко зрікся гетьманства. Москва ув'язнила його і вислава з України.

Що діяльність Петра Дорошенка не була ворожа інтересам українського народу свідчить те, що впродовж 300 років, незалежно від заборон в часи царизму, чи російсько-комуністичної диктатури пролетаріату, народ і далі співає, народом створену пісню: "Ой, на горі там женці жнуть". В ній співається:

*"Попереду Дорошенко
веде своє військо, військо запорозьке
хорошенько".*

Пророк України, Тарас Шевченко, згадував гетьмана Петра Дорошенка у вірші "Заступила чорна хмара та білу хмару". В ньому Тарас Шевченко пише:

*"А ти, старий Дорошенку,
Запорозький брате!
Не здужаєш, чи боїшся
На ворога стати?
"Не боюсь я, отамани,
Ta жаль України!"*

Далі Т. Шевченко вкладає в уста П. Дорошенка такі слова:

*"Возьміть мої гетьманській
Клейноди, панове,
Ta однесіть москалеві:
Нехай Москва знає,
Що гетьмана Дорошенка
На світі немає".*

Це один з прикладів того, (а їх тисячі), як патріотів, борців за щастя українського народу, вороги називають зрадниками.

Читаючи пресу України (Дніпро, Вітчизна, Радянська Україна, Літературна Україна, Молодь України та ін.), часто зустрічаємо закиди українській еміграції. Які, мовляв, з них, емігрантів, патріоти України, коли вони залишили край, що породив їх. Там же було порушене питання, чи пішов би Шевченко на еміграцію. І відповідь була: він таки не пішов би, бо був патріотом і ніколи не покинув би свого краю.

Так, це не заперечна істина, що Шевченко був патріотом свого краю і любив його всім серцем своїм і душою і за нього поклав своє життя. Че-

рез те його ненавиділи й боялися царі-деспоти і не менше боїться новий деспот, новий поневолювач України — червона Москва.

Що ж до того, чи пішов би Шевченко на еміграцію, то варто пригадати життєвий шлях нашого пророка. Та ж він майже усі роки після визволення з кріпацтва жив поза межами України. І не тому, що не хотів жити у рідному краї, а тому, що йому не дозволяли цього. Тільки час від часу він міг навідуватися в Україну, та й тоді такі відвідини звичайно кінчались арештом. Отже, він фактично перебував на еміграції. Його "емігрували", так би мовити, режим і обставини. Так, як і всі еміграції відбуваються.

А от тепер припустімо, що Шевченко жив у наші часи в Україні й писав свої поезії не з наказу партії, а так, як підказувало йому серце, розум та любов до свого народу. Цікаво, скільки б років дав йому "без права писати й малювати" "найдемократичніший у світі" уряд десь на Колимі чи Соловках?

Напевно, десятьма роками не обійшлося б, як за царя! Більше того, беручи під увагу, що сталося з О. Влизьком, Драй-Хмарою, М. Зеровим, Г. Косинкою, М. Кулішем, В. Підмогильним, В. Поліщуком, О. Слісаренком, Д. Фальківським та з сотнями інших українських поетів та письменників — його напевно давно б уже розстріляли на вимогу "народу". Зрештою, його й так, уже мертвого, розстрілюють на кожному кроці фальшиванням, відкиданням того, що не на користь окупантам, спекулюванням його творами та ін. Кожному відомо, як ставився Тарас Шевченко до кріпаччини, а сьогоднішні колгоспи, хіба ж це не та сама кріпаччина, тільки ще більш вдосконалена новими панами?! В Україні панує той самий кулак російського шовінізму, що й за часів Т. Шевченка. Тільки тепер за всі знущання над українським народом, за розстріли, за голод в 1933 році, за заслання вимагають від українських письменників, поетів, композиторів безнастаних висловів вдячності і подяки партії, "великому російському народові", що надів кайдани на руки українського народу.

Час від часу в радянській пресі, та й з розмов, з гостями з України дізнаємось, що терор та насильство були за часів "культу особи", в роки сталінізму (добре, що хоч про те дозволили згадувати). Тепер уже, кажуть, змінилося. Не арештовують "чорні ворони", не судять, не розстрілюють, ні поетів, ні письменників, ні інших.

Але суд цього року над письменниками Андрієм Синявським і Юлієм Данієлем в Москві та зникнення з сторінок преси імен українських критиків І. Світличного й І. Дзюби доводять, що там без змін. Вільно висловлювати свою думку в тоталітарній системі для письменника є злочином, за який і далі засилають на Сибір, як і за часів Тараса Шевченка.

Якщо в поневоленій Україні говориться про патріотизм та демократію, то без сумніву ці речі там мають інше значення, ніж у вільному світі.

Коли хтось виступить в пресі, боліючи й турбуючись за сучасне загрозливе становище української мови, не де інде, а на Україні, то проти

Валентин БИЧКО

**

Полем мені наговорена
Мово моя українська —
Батьківська, материнська,
Я тебе знаю невивчену —
Просту, домашню, звичну,
Не з-за морів прикладану
Не з словників насмикану.
Ти у мене із кореня —
Полем мені наговорена,
Дзвоном коси проковані,
В чистій воді смакована,
Болем очей продивлена,
Смутком багать продимлена,
З хлібом у душу всмоктана,
В поті людськім намокнута,
З кров'ю моєю змішана
І аж до скону залишена
В серці моїм. Ти звеш сюди
Добрих людей до бесіди.
Бесідо ж моя щирая,
Всіх я до тебе запрошую.
Тільки у вас я вірюю,
Люди мої хороши!
Тільки для вас визбірую
Чисті, не запорошені,
Світлі слова, мов промені,
Неголосні, єдинії.
З вами в розмові, в гомоні
Чую себе людиною.

нього забирають слово новітні "патріоти". А справжні патріоти українського народу, які не залишили Україну, не вийшли на еміграцію, були і є гноєні по Сибірах, Колимах і Соловках.

Декого, як на глум, після смерті "виявляють" помилково розстріляними чи засланими і тепер реабілітують.

Всіх, кому пощастило вирватися з рук поневолювача, Москва не дозволяє називатися не то що патріотами своєї батьківщини, а й українцями.

Щоб любов до України називалася патріотизмом і на Україні, а не зрадою, щоб з великої української родини не були викреслені імена найкращих її синів, таких як П. Дорошенко, Ів. Виговський, Ів. Мазепа, Симон Петлюра, Михайло Грушевський і тисячі інших, треба закарбувати в пам'яті і в серці кожного українця і тут і там, заборонені на Україні слова Івана Франка:

"Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служить!
Довершилась Україні кривда стара
Нам пора для України жити".

Андрій НІМЕНКО

ЕНЕРГІЯ ТАЛАНТУ Й ПОШУКУ

(Скорочено)

"Олександр Архипенко — ім'я світової слави, що вимовляється з високою пошаною в мистецьких колах західно-європейського і заокеанського континентів". Ці слова взяті зі статті Миколи Вороного, яка була видрукована 1928 року в журналі "Глобус".

Проте сам скульптор ніколи не забував рідної мови, своєї батьківщини, свого народу, пишався тим, що українець, і не раз підкреслював це у своїх розмовах-інтерв'ю (наприклад, під час 110-ої виставки в Нью Йорку і пізніше, 1962 р. у Вінніпегу). Перебуваючи далеко від батьківщини, в одному листі від 7 червня 1955 року О. Архипенко писав: "Я буду щасливий, коли матиму нагоду, щоб моєю працею заопікувався український народ..." Отже, для Архипенка думка про український народ була постійною в його діяннях.

Якось він сказав: "Хто знає, чи думав би я так, якби українське сонце не запалило в мені почуття туги за чимось, чого я й сам не знаю".

Від початку своєї творчості і до кінця життя у Архипенка відчувалася українська первісність мистецьких відчувань. Він ішов за старовинною трипільською культурою, пам'ятниками візантійського мистецтва на Україні і зазнав більше впливу прадавніх кам'яних баб, щедро розкидалих на українських степових могилах-курганах, ніж взірців класичного середньовіччя чи мистецтва останніх років.

Народився Олександр Архипенко 30 травня 1887 року в Києві. Його батько — інженер-механік, здібний винахідник, професор Київського університету Порфирій Архипенко і особливо дід Антін, який був малярем, певною мірою вплинули на формування світогляду майбутнього скульптора. З 1902 до 1905 р. Олександр вчиться в Київській художній школі Миколи Мурашка, де навчалися згодом відомі українські мистці К. Трохименко, І. Кавалерідзе, П. Сніткін, Т. Руденко.

У перші роки навчання й творчості Архипенко захоплювався малярством, пізніше перейшов на скульптуру.

Під час навчання Архипенко неодноразово брав участь в археологічних експедиціях, де й почалося його захоплення старовинною мистецькою культурою (саме в цей час було відкрито одну з найстаріших мистецьких форм — меандр). Наскільки взірці візантійського, грекоскитського мистецтва та глиняні вироби великої трипільської культури вплинули на молодого мистця, видно вже з його перших робіт, виконаних в 1906 році, коли він, не маючи змоги (за відсутністю на Україні вищих художніх закладів) продовжувати навчання в Києві, переїздить до Москви і починає експонувати свої перші твори на виставках різних мистецьких груп.

Школа "Живописи, ваяния и зодчества" в Москві не задовольняє вимогливого і допитливого молодого мистця. Оволодіваючи мистецькою культурою старовинних майстрів, він все більше й більше відходить від академічного натурализму, захоплюється проблемами матеріалу, пластики, передачі рухів у матеріалі (особливо в паленій глині — теракоті).

1908 року залишає Москву і виїздить до Франції з метою продовжувати художню освіту.

Паріж, який був на той час законодавцем різних мистецьких течій і напрямів, зустрів скульптора проблематикою кубізму. Тут він познайомився з П. Пікассо, Ж. Браком, поетом Г. Апполінером та багатьма іншими мистцями. Тут він ще раз (і востаннє) пробує вчитися в офіційній школі. Творчість Архипенка звертає на себе увагу мистецького Паризя, а його погляди на мистецтво викликають неабияке зацікавлення.

Паризька школа теж не задовольняє Архипенка. Не знайшовши взаєморозуміння з педагогами, він за два тижні кидає навчання і працює самостійно. Спочатку пристає до кубістів, де грає провідну роль, втілюючи в життя свої погляди на мистецтво, на творчість. Кубізм походить від слова "куб" — напрямок у мистецтві, що зародився близько 1910 року. Художники цього напрямку малювали постаті і групи людей у формі шестигранників чи циліндрів. Головними представниками кубізму на той час були Пікассо, Брак, Дерен, Делоне та інші. Сутність кубізму полягає в тому, що при відтворенні предметів зовнішньої дійсності мистець шукає спорідненості цих предметів з основними геометричними формами.

Олександр Архипенко був першим, хто застосував мистецькі ідеї кубізму в скульптурі. Його кубістичний стиль увів нові концепції в скульптурі. Він мав вплив і на кубізм у малярстві, надаючи йому зовсім нового характеру. Однак Архипенко скоро відходить від кубістів, відчуваючи, що теорія кубістів зв'язує його у творчості. Вічний шукач, Архипенко розуміє кубізм, як один із засобів мистецького вислову, а не як догму, котрій треба підкоритись. І тому в 1910 році відкриває власну школу, невпинно розширяючи діапазон своїх мистецьких шукань. Твердження про геометричність об'ємів форм, якими так захопилися кубісти, для Архипенка було недостатнім. Він казав, що форма є складовою частиною простору. Ввів у обіг нові естетичні елементи, як-от: моделювання простору, освітлення зсередини, вглиблення форми і прозорість, уживання нових матеріалів — бляхи, гіпсу, дерева, металу, скла, золота, теракоти. Він продірявлює скульптуру, щоб показати її нутро. І всі ці мистецькі засоби потрібні йому, щоб виразити вічність краси. Іноді фігура робиться з прозорої маси. Іноді джерело світла встановлюється десь усередині

постаменту, від чого скульптура стає незалежною від зовнішнього освітлення, бо майстер виявляє те, що бажає виявити, і затінє все інше.

Свої праці Архипенко експонує в сальоні "Незалежних" і одразу ж скупчує навколо себе гурток молоді. Особливу увагу привертають такі його скульптури, як: "Жінка", "Жінка з дитиною", "Сидяча жінка", "Жіночий торс з піднесеними руками". В них він вільно компонує найрізноманітніший матеріал і, свідомо порушуючи класичну симетричність, добивається оригінального творчого вияву. Його захоплює естетика сили і швидкості. В своїх композиціях Архипенко дає повну волю уяві. Прагне динамізму, швидкості. Рух, рух і рух — ось його канон. І він віртуозно примушує свої витвори рухатись.

Архипенко збурив застій європейського мистецтва, здивував експресіоністів механікою "складних" примітивів, космічною єдністю енергії і матерії. Його групові композиції, незважаючи на абстрагованість, здаються життєвими, фігури згинаються в конвульсіях, у пристрасті ("Червоний танець", "Задума"). Розвиваючи моторність думки, Архипенко раптом перериває лінію руки і кидає уламок гіпсу — кисть її — десь на коліно ("Торс жінки").

Такий ефект "повітряної павзи" має підсилювати уяву глядача, динамізувати її. Скульптора захоплює біг ліній, без огляду на вимоги анатомії. В портретах його вражає своєрідна краса архаїчної праформи ("Анжеліка"). Шукання деформації ведуть його щораз до абстрагованіших форм, до порожньої форми, до пластики отворів — вглиблень замість грудей — що контрастують з підкresленими опукlostями. Це те, що далеко пізніше повторюють Генрі Мур, Цадкін та інші майстри. Про такі свої скульптури Архипенко каже, що вони побудовані за чотирма принципами: моделяція простору (це слід розуміти, як гру бланками і жолобами при виявленні матеріялу), використання прозорости матерії, використання світла і зворотних (у фотографічному розумінні) форм.

Критики зустріли твори Архипенка різно. Одні — з подивом і захопленням, інші — завзятими протестами. Консервативна критика Франції вважала його "варварам", що руйнує шляхетні традиції мистецтва Заходу", а поет Апполінер був навіть усунений з редакції "Енгрансіжан" за оборону "модерніх речей Архипенка". Та художник із непохитною вірою робив своє: шукав і шукав. І працював ще інтенсивніше, одночасно виставляючись у багатьох містах Європи.

Нові форми, нові можливості створив Архипенко, підпорядковуючи себе своїм внутрішнім мистецьким імпульсам, промовляючи свою пластичною мовою. Мистецтво — це мова форм, доступна людині, і художник користується нею для спілкування з глядачем. Творчість Архипенка ніколи не була пасивною, бо пасивним мистецтвом є натуралізм або фотorealізм. Активне — це те, що буде нові форми, нові образотворчі можливості: "Відколи існує фотографія, подібність є непотрібна... На мою думку, завдання мистця — творити", не раз зауважував майстер у

Анжеліка

своїх роздумах про мистецтво. На його думку, глядач повинен співпрацювати з мистцем: "Світ хотів би, щоб мистець виклав усе як на долоні. Щоб той світ прийшов і без ніякого зусилля побачив усе. Я мислю, що в такому б разі не було ніякого творчого мистецтва, адже мистець повинен творити. Мистець, який творить, тим самим приневолює до творчості і глядача. Він дає глядачеві імпульс, що штовхає і його, глядача, згідно із законами універсального руху. Коли подає глядачеві символ, він мусить почати і сам творчо мислити".

Мистецтво Архипенка — це мистецтво символів. Символи роблять натяк на дійсність, але вони не є реальні. Шевченкові "Три ворони" або "Три лірники" у "Великому льосі" — символи, і читає так їх і сприймає. Символи Архипенкового мистецтва побудовані на принципі умовного рефлексу. Без символу неможливе мистецьке пізнання. "Павлівська собака", — каже Архипенко, — виділяє шлунковий сік, заувши дзвінок, синхронізований з годиною харчування. Собака сприймає дійсність також через символи. Символ — це явище, коли одна річ заступає другу. А те, що не має початку, було б для нас порожнім звуком, як би ми не знаходили для нього символи. Символи — це пряме називання речі. І це обхід з метою підходу, щось таке, чого вимагав від поезії Малярме. Символ підказує, наводить на думку, наводить на відчуття, символ існує тривимірно у просторі".

У цьому розумінні символи Архипенкового мистецтва далеко складніші і заплутаніші, ніж наше уявлення про мистецтво. Архипенко сприймав дійсність крізь призму свого оригінального бачення, по-своєму, індивідуально, так, як це йому підказувало його художнє чуття. Часом дійсність,

яку відтворював мистець, далеко одходила від того, що бачить звичайно людина простим оком. Тому його творчість не вміщується в усталені рамки, вузькі коридори "дозволеного" і "недозволеного".

Коли Архипенко запитували про його погляди на абстрактний напрям у мистецтві, він розважливо відповідав: що ж, у мене теж є абстрактні праці; але абстракція, як самоціль, без опрацювання природи, без ритму, без свідомого символу, без гармонії — чого ж варта така абстракція?

Мистецтво для Архипенка було завжди і на-самперед справою суб'єкту, бо воно, як об'єкт (навколоїшня дійсність, з якої мистецтво почерпне матеріал) є тільки природою, натурою. А природа чи натура — це ще не мистецтво. Кожний об'єкт стає художнім твором тільки через суб'єкт творця-художника. Сміливість творчого задуму є мірою талановитості і одночасно — мірою творчої влади над натурою, природою, об'єктом. Архипенко в природі чи об'єкті знаходив тільки вихідний пункт творчого процесу. Це за-свідчують такі його твори, як "Гондолльєр", "Мадонна", "Арабка", "Шахразада", "Індійська княжна", "Еспанка", "Материнство на скелях", "Ігризнь" та інші.

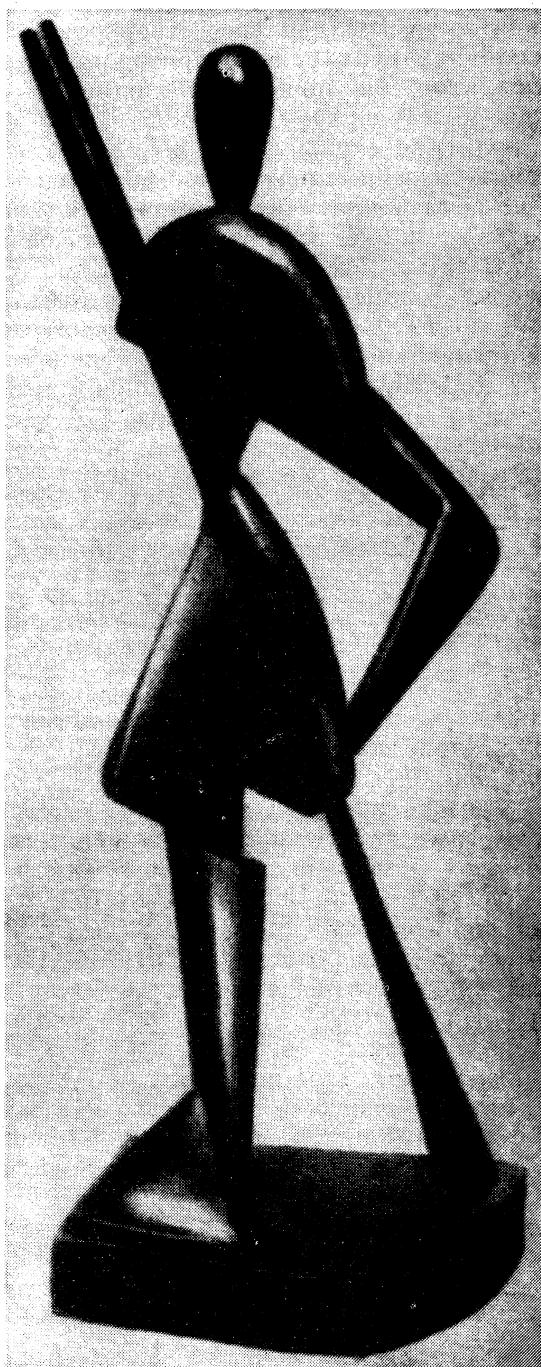
Новатор-винахідник у мистецтві, він постійно заявляв, що, власне, нічого нового не відкрив, що навчився цього у єгиптян чи стародавніх майстрів української кераміки. І справді, майстерне володіння всіма стилями, досвідом усіх епох відчуваєш при спогляданні творів Архипенка. Це відзначають і дослідники, які зараховують до властивостей його скульптур і примітивну пропстоту неолітичного мистецтва, і статичну монументальність Єгипту, і ідеальну чистоту архаїчної Греції, і лінійне багатство Візантії, і духовну піднесеність готики, і витонченість ренесансу, і виразний динамізм барокко, і шляхетний маньєризм рококо, і ретельність академічного реалізму. З легкістю віртуоза, він умів переступити кордони стилю, втілюватися в кожний стиль, не втрачаючи при цьому ні на мить своєї мистецької суверенності.

Від 1921 до 1923 року Архипенко жив у Берліні, де, крім творчості, займався педагогікою у власній школі. В 1923 році по одруженні переїхав до США. Тут він зацікавився проблемами реалістичного мистецтва та "скульpto-малярством", — новим характером мистецтва, в якому колір доповнює рельєф і навпаки. У 1924 році Архипенко сконструював так зване рухоме малярство, відоме під ім'ям його творця — архіпентура". Суть цього малярства в тому, що за допомогою складного механізму можна привести в рух кольорові вузькі паси, які творять певні композиції, міняючи образи за задумом мистця. Машина для демонстрування рухомого малярства, що її подано в репродукції одної з монографій про Архипенка, виглядає так. Під 110-ма горизонтальними металевими смугами встановлено механізм, який одночасно рухає 110 полотен. Ліва частина апарату демонструє картину в статичному стані. Права сторона демонструє зовсім

інший сюжет, який зветься "Міракля" (чудо).

"Архіпентура" ще не використана, як слід, але ж у майбутньому, безперечно, займе поважне місце в мистецькій педагогіці і ще більше — в індустрії.

Реалістичні тенденції у творчості Архипенка виявилися в багатьох етюдах (торси, постаті), скульптурних портретах Тараса Шевченка, Івана Франка, міс Мері Айнштайн, матері, дружини Анжеліки, диригента Мельгенберга, статуй Володимира Великого тощо. Всі ці твори — земні, насичені трагічністю, ліризмом, повнотою почувань. Три або навіть чотири рази Архипенко виконував погруддя Шевченка в різні часи, з різним підходом, а в останні роки життя брав участь у конкурсі на проект пам'ятника Шевченкові.

Гондолльєр

Найвідомішим є його погруддя Шевченка, де поет спирається підборіддям на руку, голову обернув набік, гнівно зметнув брови. Другий бюст — Шевченко з бородою. Він встановлений як пам'ятник.

Архипенко був своєрідним творцем-філософом, що розумів творчість, як біологічно духовний процес, органічно пов'язаний з буттям людини. "Згідно з законами природи, я керуюсь імпульсом творчості, — писав Архипенко в каталогі 111-ї виставки, — і вічно новим способом нового творчого мислення. Мистецтво — монументальна музика матерії, маси і простору, площини і криві розподілені ритмічно і дають у висліді гармонійну геометричну єдність".

Архипенко — це мистець, винахідник, що дуже глибоко підходить до мистецтва. Природа для нього ніколи не була мертвотою, і з неї він черпав космічний динамізм для своєї творчості. Серед його технічних винаходів є, приміром, спеціальний рефлектор для підкорення людиною світла. Розглядаючи скульптуру, він іноді казав: "...найкраще, коли над скульптурою попрацюють вітри й негоди, коли вони з'їдять її ніс, її тверді контури, коли скульптура стає "імпресіоністичною". Міkel'-Анджељо не закінчив деякі свої речі, але вони закінченіші, ніж численні вигладжені статуетки, що мають місце у міщанському побуті".

З 1910 по 1950 рік Архипенко влаштував 95 індивідуальних виставок в різних столицях європейських держав, а з нагоди 50-річчя мистецької діяльності в Нью Йорку відбулася 110 виставка

його творів. Число його індивідуальних виставок зараз добігає 130. Мистецький доробок налічує понад 1000 творів, які можна здібати в різних галереях та музеях світових столиць. На Україні теж є твори Архипенка, зокрема, в Києві і Львові. Творчості великого мистця присвячено багато монографій на різних мовах. Ім'я Архипенка нерозривно пов'язане з нашою добою. Як ім'я Довженка у світовім кінематографі, Архипенко поклав відбиток новаторського духу на образотворче мистецтво.

Твори Архипенка носять часом суперечливий характер, проте їм не можна відмовити у виразності змісту і досконалості технічної обробки. Архипенкові, так само як, скажімо, Пікассо, притаманні вічні пошуки й експериментування. В останні роки життя художник дотримувався у своїй творчості так званого "синтетичного реалізму", який характеризується прагненням до максимальної ляконічності форми. Звернення до реалізму свідчить про те, що мистецтво не може живитися самою формою.

Творчість Архипенка, як художника-артиста в найповнішому розумінні цього слова, заслуговує на увагу нашої громадськості, бо в ньому з'єднувалися і перепліталися найрізноманітніші спроби і пошуки мистецькі. При критичному використанні його спадщини ми можемо злагатити наші окремі види культури, як декоративно-прикладне чи монументально-декоративне мистецтво.

"Ранок" ч. 8, 1965

Юрій ЛОЦМАНЕНКО

ПРАВО ЖИТИ

(Фантастичне оповідання)

Дощ!... — він простягнув долоні, підставив лиць важким краплям і засміявся: "Дощ..."

І коли знову спалахнула блискавка, і знову гримнуло життедайне небо, він упав на землю, на зелену траву, притуливши обличчям до вогкіх стебел, і заплющив очі, щоб краще бачити пробуджене сновиддя, щоб не впустити радість з дужих вологих рук, і лежав так, не зробивши жодного руху, наче боявся образити важкі дощові краплі і дощовий шелест, який сьогодні належав йому.

Проглянуло сонце, викотившись із-за хмари, дощ раптово вщух, як і почався, і тоді забриніла земля. Він одразу відізвав її древній голос, він лежав і слухав землю, притискався до неї, щоб краще чути і згадувати, і вперше не міг знайти різниці між Згадкою і буттям, немов і не було тисячолітнього кола, наче Земля лишилася незмінною...

Болячний, він підвівся і побрів рясною травою до людей.

**

Минуло вісім місяців, відколи він усвідомив

своє тіло, зрозумів, що живе на Землі, яка постарішала на тисячу років, — то було найперше його запитання, і Лікар відповів йому просто: "Тридцять перше століття". Але з відчуттям радості життя прийшла Згадка, і з того часу ні на хвилину не залишала його. Спершу він намагався позбутися суворої гості, вигнати її, він тікав від Згадки про страшну провину в тому його житті... та Згадка була дужча. Міцнішало тіло, слухняно скоряючись його волі, він видужував швидко, на радість Лікареві, і давно вже вільно ходив, не потребуючи сторонньої допомоги. Він покірно виконував усі накази Лікаря, уважно слухав розповіді про життя людей тридцять першого століття (відтепер їхнє життя мало стати його життям), спостерігаючи це життя і в людській гущуванні міста, і в гостролистовому подиху вітру гірської лікарні, і в безлічі невидимих послужливих речей, що з'являлися разом з його бажаннями і допомагали йому здійснити кожне з них. Але одне не давалося йому й досі: розмовляти з людьми. Його співрозмовником була Згадка...

— Ви звикнете, — запевняв Лікар. — Ваші по-

чуття опанують новий для вас ритм життя, і ви звикнете. Адже ви не перший релятивіст на Землі, а всі вони після повернення з Космосу жили довго і були щасливі... Лікар сміявся і силоміць тяг його кудись — опановувати ритм життя.

Він, Лікар, нічого не знат про Згадку.

Дуже важко було зустрічатись з людьми, відповідати на їхні запитання, бо на кожне запитання відповідали двоє: він і Згадка. Правда, люди не могли почути її голосу, і жодного разу вона не промовила його вустами, але він чув цей голос повсякчас і тому уникав зустрічей, щоб побути на самоті з нею. Так було легше. "Пригадуй!", — наказувала Згадка, і враз перед очима з'являлося мужнє обличчя Капітана та пошматованій, спотворений корпус "Проліска". "Пригадуй!" — вимагала Згадка, і він в тисячний раз відновлював у пам'яті непорушну постать штурмана зорепляна Середі... Згадка особливо виразно відтворювала цю подію. Ось він побачив десантний відсік зорепляна, невелику десантну ракету і самого себе, що крадькома відчиняє, не помітивши штурмана, її люк... а штурман мовчки дивиться на нього і розуміє, для чого він це робить...

Один з них, чотирох живих членів екіпажу "Проліска", міг врятувати своє життя, лише один з чотирох, і одномісна десантна ракета була готова до відльоту з мертвого зорепляна. Вони разом розрахували рятівну траєкторію, разом встановили в непристосованій до далеких подорожей кабіні анабіозну ванну, разом зробили все можливе, щоб врятувати одного з них. Кого?.. Це мав вирішити Капітан.

Кого?.. В той час, поки готували ракету, він гнав від себе це слово, він забув його, не було такого слова в людській мові. Вони перенесли з "Проліска" на десантник залишки пального — антиводню, демонтували з пасажирських кают зорепляна кисневі балони, склали в рятівній ракетці мікрофільми, зроблені за шість незалежних років експедиції (важко було уявити, що на Землі пройшло майже чотириста років!), вони працювали до нестягами, щоб один з чотирох побачив Землю. І лише в ту мить, коли Капітан наказав жити Середі, а той скорився наказу, один із трьох, що не повернуться, втратив себе назавжди.

"Пригадуй!" — вимагала Згадка, і знову він побачив себе в десантному відсіку зорепляна. Він похапцем відкинув люк приготовленої до відльоту ракети, озирнувся і раптом помітив штурмана Середу. Під поглядом штурмана обважніле тіло втікача зіщулилось, і йому здалося, що хтось інший, не він, сказав його голосом:

— Жити!...

Середа дивився на нього уважно і спокійно, наче перед ним була не людина, а якась річ, ще не бачена ним досі і тому незрозуміла з першого погляду. Він розглядав цю річ хвилину, другу, потім, видно, втратив до неї інтерес, відвернувся, відчинив поволі герметичні двері десантного відсіку, промовив байдуже: "Живи".

А по тому, у відсіку не залишилося людей. Ще деякий час там перебувала чудернацька річ у пі-

Василь ДУБИНА

СЛУХАЙТЕ, ВЕЛИКІ І МАЛІ...

*Подуріли люди на землі,
Міліарди тратять на ракети.
Ви скажіть, чи варто взагалі
Нам леліти на чужі плянети?*

*Знаю, завтра полетять до них,
Водородні повезуть їм бомби,
Щоб людей безпомічних чужих
Силоміць загнати в катакомби!*

*Розтопіть космічні кораблі,
Щоб про них не залишилось згадки,
Краще дома в себе, на землі,
Справедливі заведіть порядки!*

лотському вбрани, потім її проковтнув люк десантної ракети, відкрилися шлюзи "Проліска" і викинули ракету разом із дивним вантажем у кіростір. Все інше зробили автомати: націлили десантник на невидиму ціль, увімкнули анігіляційний двигун і корегували розраховану траєкторію під час польоту всі довгі чотири роки, про які не хотіла згадувати навіть Згадка.

...Він лежав, розмовляючи із Згадкою усю цю безсонну ніч, і просив у неї знання, питав кожну хвилину: що треба зробити йому? Але Згадка знала тільки минуле. Настав ранок, він вийшов на двір, байдуже кинув погляд на Сонце, на снігові маківки гірських вершин, побачив чорну дощову хмару, що насувалася з півдня, подумав: "Буде дощ".

Перші краплі, важкі й холодні, вдарили його просто в обличчя.

**

— А що саме вас цікавить? — спитав Координатор. — Наш Музей занадто великий для того, щоб оглянути його за один день. Ви, певне, вперше тут? — і, одержавши стверду відповідь, щиро зрадів. — От і чудово, я покажу вам усе, якщо у вас є вільний час. Знаєте, ми почнемо з останніх експонатів, передідемо поступово до давніших і закінчмо зорельотами сивої давнини, — так, розумієте, особливо виразно видно технічну еволюцію людства. Звичайно, більшість експонатів — лише копії, але є й оригінальні конструкції і навіть... — Координаторові, мабуть, не часто доводилося знайомити з Музеєм людей, які приходили сюди вперше.

— Отже, — продовжував Координатор, — зараз оглянемо останні досягнення технічної думки Людства. Ми наближаємось до міжгалактичного лайнера. Зверніть увагу, за розмірами він невеликий, зате перевідить у піс-поле майже вісімдесят відсотків своєї маси. Радіос дії практично необмежений, повністю виключений релятивістський ефект часу досвітлових швидкостей, миттєвий прокол Простору — і стійка матеріалізація в заданих координатах...

— Пробачте, я хотів би побачити експонати

найперших космічних експедицій, сиву давнину, як ви кажете.

Координатор посадив кар на землю. Він розуміє, слухати про усім відоме — не так цікаво, як йому здавалося, але він може провести й тематичний огляд. Отже, відвідувача цікавить дитинство космоплавання? Тоді вони почнуть із перших непілотованих супутників, щоправда, все це копії...

І легкий кар помчав повз велетенські могутні споруди у двадцяте століття.

Титанічне бетонне поле, утикане сріблястими голками ракет, заставлене бубликами-тороїдами космічних станцій, химерними та доцільними витворами людського розуму багатьох поколінь проносилося під прозорими сидіннями кара, а мов чазний відвідувач наче шукав чогось, не затримуючи погляду на жодному експонаті більше секунди. Нарешті він торкнув Координатора за плече, якось дивно і глухо проказав: "Стійте... Тут".

Координатор посадив кар біля гіантського білого олівця і схвально кивнув головою:

— Правильно. Двадцяте століття. Третя зоряна. Космоплян "Пролісок", копія. Максимальна швидкість — на три мільйонних відсотки нижча "С", релятивістський ефект... — і знову пішов сипати технічними термінами, прізвищами космонавтів, відомостями про конструкцію.

— Я... я знаю... читав, — сказав відвідувач і вийшов з кара. Підбіг до зорепляна, поклав долоні на світливий корпус і зразу ж відсмикнув руки. Потім знову вмостиувся в карі, попросив Координатора продовжити огляд. Слухав він не дуже уважно, але Координатор цього не помічав, задоволений, що може ґрунтовно ознайомити відвідувача з темою екскурсії. Лише один раз перевів Координатора відвідувач — коли кар наблизився до невеликої десантної ракети. "Десантна анігіляційна ракета, — повідомив Координатор, — бортовий інвентар космоплянів типу "Пролісок", екіпаж — одна людина, радіос дії..."

— Це копія?

— Ні, це оригінал, експонат встановлений нещодавно, після повної реставрації. Може, ви пригадуєте, близько року тому саме ця ракета була знята з непілотованої навколосонячної орбіти, там був космонавт... мертвий... але лікарі відновили йому життя. Зараз він, кажуть, лікується десь у Карпатах...

— Так, я чув про цей випадок. Ви не дозволили мені оглянути ракету зсередини?

— Будь ласка, будь ласка. А якщо ви цікавитеся детальним вивченням конструкції, я викличу сюди спеціаліста по двадцятому століттю...

— Дякую, я не маю наміру вивчати ракету детально.

Вони зйшли в ракету через закритий гермобльок. "Герметизація працює?" "Так, звичайно, я ж казав: ракета повністю реставрована". Відвідувач звично, попереду Координатора, забрався в пілотське крісло, ввімкнув піль. "Обережніше!!" — звікнув Координатор, — адже це не копія!.. Відвідувач впевнено дивився на прилади, мозок його чітку реєстрував їх складну поведінку: "Антитводень — нормальний запас, кисень — повні

балони, біомаса — років на вісім, регенераційна система — норма..."

— Не бійтесь, — сказав він Координаторові, — я за фахом — космонавт і нічого не зіпсую. — Ага-а-а... — заспокоївся Координатор.

Вони вийшли, посидали в кар, і відвідувач попросив відвезти його до виходу з музею.

— Ви не хочете продовжити огляд?.. — Координатор розчаровано.

— Велике вам спасибі. Іншим разом, я дуже поспішаю.

**

Було досить темно, але він посадив кар точно біля десантної ракети, заліз через відчинений люк всередину, звично відкрив шафу і за три хвилини одяг скафандр. "Не забув", — посміхнувся собі. Потім включив герметизаційну систему, пульт керування. Йшли хвилини, ледь клацав барієвий кіберштурман, сприйнявши його слова як запитання, чітким металевим голосом відповів: "Усі системи десантної ракети "Пролісок-В" працюють нормально".

— Кругова орбіта, — наказав він кіберу, — ешелон — дві тисячі кілометрів, кут нахилу — нуль.

— Прийнято. — Голос кібера був байдужий. За хвилину блімнула червона стрілка на пульти: потрібні розрахунки навколоземної траєкторії виконані.

— Старт! — майже крикнув він.

Десантна ракета підстрибнула на кількасот метрів, підкинута анти gravітаційною катапультою, і зразу загули планетарні двигуни. Довгий вогнистий хвіст проколов темряву, потонув у хмарах, небо загуркотіло і затихло.

Звична рука, — він таки не забув професії! — кодувала на інтеграторі вхідні дані, складені ним ще за Землі, у той день, після того дощу, і перш ніж замовкли планетарні двигуни, кіберштурман почав обробку інформації. Траєкторія складна, кіберові доведеться поблизу індикаторами години за три, знову всміхнувся він. А швидко я впорався з кодуванням! Тищенко нізащо б не повірив, а Середа із принципу знайшов би мікроскопічну помилку. Так... Шістсот років, як вони мертві, та ще ті шістсот, які летітиме "Пролісок-В" в спресованому часі... а для мене — всього близько чотирьох.

У нього ні на мить не виникло сумніву, чи знайде він колись "Пролісок", чи потрапить взагалі в той віддалений район Галактики, він знат: потрапить і знайде, тому що повинен був загинути разом з ними ще шістсот років тому.

І коли, нарешті, завібраував корпус десантника під ударами анігіляційного двигуна, він розкрив заплющені очі і ані трохи не здивувався, побачивши в тісній одномісній кабіні трьох товаришів з "Проліска". Він радісно прийняв могутній по-тиск рук Капітана, довго не випускав теплої шорсткої долоні Тищенка, а штурман Середа, мовчазний, як завжди, поклав йому руки на плечі, усміхнувся широко: з поверненням!...

— Ви прийдете ще? — встиг запитати він космонавтів, перш ніж галюцинація розвіялась.

Двигун ракети громів.

НЕВТОМНИЙ ДРУГ МОЛОДІ

Роман Завадович народився 1903 року в Західній Україні (батько й мати — вчителі початкової школи) і виростав у селі, розташованому майже на історичному бойовищі під Зборовом, де гетьман Богдан Хмельницький громив польське військо 1649 року.

Пробував писати вірші й оповідання від 8-го року життя. Перший вірш був надрукований у львівському дитячому журналі — півмісячнику "Світ дитини" в 1920 році. Малим хлопцем мав нагоду бачити письменника Івана Франка і жити з ним в одному домі під час літніх вакацій в гірському селі Криворівня в Карпатах 1912-14 роках.

По закінченні Львівського університету одержав диплом учителя української і польської мов та літератури в школах середнього (гімназійного) типу. Учителював в місті Золочеві та в таборовій гімназії на еміграції, а в США в школі українознавства.

Роман Завадович співпрацював у численних журналах для дітей і молоді. В Україні, в львівських журналах: "Світ дитини", "Молодь України" та "Малі друзі", в Західній Німеччині в журналі "Малі друзі" (Авгсбург) та "Сонечко" (Ельванген). Після переселення до США співпрацює в "Мій приятель" (Вінніпег), "Веселка" (Нью Джерсі), "Готуйсь" (Нью Йорк), "Юні друзі" (Лондон) та в дитячій сторінці "Нашого життя" (Філадельфія).

Роман Завадович є автором багатьох сценічних творів, безліч поезій і поем, оповідань, казок і сміховинок для дітей шкільного віку. окремими виданнями появилися коло 35 його творів. Важливішими з них є прозова казка "Зимові царівні", сценічна комедійка "Князь Марципан", що вийшла двома виданнями одно 1924 р., а друге 1948 р., віршована казка "Хлопці з зеленого бору", "Пригоди Гномика Ромтомтомика" (три видання — краківське, сиднейське і торонтонаське), "Казка-вигадка про ведмедя — ласуна" (два видання — 1947 і 1965 р.), п'єска з життя Тараса Шевченка "Кобзарева гостина", казка-сатира "Переполох", фантастична казка "Богута-богатир" та багато ін.

Окрему позицію становить в дорібку Романа Завадовича низка сценічних картин для дитячого театру. Крім того Р. Завадович написав багато статей літературознавчого, педагогічного та публіцистичного характеру, рецензій на літературні твори та ін.

Роман Завадович зробив літературну або мовну редакцію таких творів: "Що є істина" Наталії Королевої, "Рідними пляами" — Богдана Чехута, "Провалля" — Ярослави Острук, "Чарівна Діброва" — Софії Парфанович, "У світі мистецьких чарів" — Ю. Мошинського та журналу "Овид", що виходить в Чікаго від 1964 року.

Роман Завадович тепер замешкує з своєю родиною в Чікаго, США.

Подаємо кілька творів шановного письменника-педагога.

КИЇВ

*Над Дніпром широким старовинний Київ,
На Софійській площі гетьман на коні —
Славний Кожем'яка побивав тут зміїв,
Що несли неволю рідній стороні.*

*Києве, столице, серце України,
Не забудь днів слави, не хились в журі!
Дужий Кожем'яка ще не вмер, не згинув —
Він неволі змія втопить у Дніпрі.*

КАРПАТИ

*Яка краса! Верхи зелені,
Широкі лагідні хребти,
Між гір шумлять річки студені,
Несуть смerekovі плоти.*

*Киплять в проваллях водоспади,
Злітаючи з камінних стін,
Шовково стеляться левади,
Хвилюють трави полонин.*

*Дрімає в хмарах Чорногора,
Княгиня пишна гордих гір —
Трембіти грають їй по горах,
В яругах вие дикий звір.*

*Співає ліс на повні груди,
Лунає щебетом пташат —
Хто раз тут був, той не забуде
Уже ніколи гір Карпат!*

РОЗМОВИ З СОНЦЕМ

Привітання

*Сонце трисвітле, що сходиш в промінній короні,
Що полум'яним мечем знищаєш холод і тьму!
Ти на природу кладеш животворні долоні,
Будиш величне життя, радість даєш усьому.*

*Ти вичаровуєш в лузі веселкові квіти,
Творчу снагу роздаєш ярим садам і ланам —
Юним серцям даруй ласку красою ясніти,
Віру у правду святу, в вічне добро дай і нам!*

Прощання

*Сонце трисвітле, величне в вечірній пурпурі!
Голову пишну твою тихо обсновує сон,
Землю обмотують сітями тіні похмурі,
Темрява хоче тебе взяти в довічний полон.*

*Знаємо: ніч не здола твою силу і вроду,
Віримо в силу твою, в чари твоєї краси —
Завтра ти збудиш ізнов до життя всю природу
І у змаганні твердим нам перемогу даси!*

Іван БОДНАРЧУК

ЗАПЛАКАНА ЖІНКА ЗА СТІНОЮ

Вони — Юрко й Ліна — несподівано якось зупинились біля чужого двору. Книжки поклали на пішоход і, здавалось, рахують сучки в паркані. Чому саме тут зупинились, тяжко сказати, може в цьому була якась закономірність — математична розв'язка. Нахилялися, розгиналися, щось розглядали, чимсь тішилися... А потім бачили їх, як побравши за руки, йшли вони зеленою вуличкою.

На погідному небі десь курликання журавлів, а в очах їхніх спалахи буйних весен. Ішли обмінюючись палкими поглядами.

Де ж ви були до цього часу, що не знали одне про одного? Скільки промчало повз вас щасливих хвилин! Але ж багато ще й перед вами. Ловіть же їх! — наспіували їм знайомі вулички. Скільки раз уже проходили ними і не чули їхнього голосу досі. Ще ані разу не красувались вони такою свіжістю зелені, таким багатством кольорів. Ніби хтось, випереджуючи їх, заповідав заздалегідь, щоб сонце гостинніше сяяло, щоб люди ласкавіші були, бо йдуть, ось вони і квіти їм з-за мальованих огорож усміхаються.

— Ліно!

— Юрку!

— Що воно таке?

— А хто його знає. Хіба збагнеш його, впіймаєш?!

Кінчила вуличка, шкода було їм розставатись. О, коли б ішла ця вуличка кудись у безконачне! Десь на цій довгій безконечній стежечці й знайшли б вони своє щастя. Якби тільки збагнути таємницю цих стежин — стежин, що схрещуються й розходяться, збігаються; ведуть і губляться, зводять і розлучають. На цих бо стежках стільки квітів, як і терня.

Зупинились біля Ліниних воріт. Ліна просила Юрка зайти до хати. Але Юрко вагався. В дитинстві заходив до дівчат, а тепер... Він пропонував пройтися до парку. Посперечались. Аж ось Ліна прихитрилась і вихопила з Юркових рук книжку. Дратувала його, припрошуочи з-за порога.

— Заходь! Не бійся..., тут ніхто не живе. — Я сама тут.

— А батьки?

— Що батьки? Батьки в Європі. — не надумуючись сказала.

— А чия ж це хата?

— Людська... Ні, це хата моєї тітки. — Похопилася дівчина.

— А де ж тітка?

— Тітка в Америці.

— О, певно виїхали до Флоріди?

— Так, виїхала туди.

— Якось досить несподівано...

— Вона ж там одружилася.

— Напевно з голівудським артистом?

— Він артист та ще й мільйонер.

— Я знаю його, він, здається, носить чорні окуляри?

— Так, але часом і без окулярів ходить. Бачу, що ти всезнайко. Може ти й мою тітку знаєш?

— Знаю, вона подібна до тебе, до того ще й добра ворожка.

— Так, вона уміє добре на карти кидати, тому дісталася до Голівуду на ролю ворожки.

— Її може бути б і не запросили, коли б вона не така красуня...

— О, справді! Зайди ось в хату, побачиш її портрет! Відразу закохаєшся...

— Боюсь.

— Та й боягуз же з тебе! Хоче женитися, а боїться порога в хату до дівчини переступити! Ну, тоді прощай... — простягла Ліна руку Юркові, а коли він подав їй свою, вона потягla його в коридор.

— Ліно, не роби дурниць! Ти, як дитина. Пусті мене! — боронився Юрко.

— А ти йди до хати, будь дорослим, не дітваком!

— Піду, тільки не тягни мене, пусті!

Зйшли на другий поверх. Ліна попереду, Юрко за нею.

— Хто її батьки — подумав Юрко — як повести себе в хаті, щоб не залишити поганого враження...

Ліна оглядалась на Юрка, посміхалась. Той затамувавши віддих ступав, немовби під ним мала підлога провалитись. Вже біля самих дверей Ліна, взявши за клямку, повернулася до Юрка — Що ж ти собі, хлопче, думаєш? Зважуйся!

Ступили через поріг. Все в кімнаті немов би посварилося між собою. Ліжко було пом'яте, не застелене. На столі лежали розкидані платівки, на стільці — грамофон. На підлозі, немов підстрелені пташки, лежали розгорнені книжки. В куті відкрите піяніно. Це Лінина кімната.

— Чи ти, Ліно, граєш на піяніно? — жваво запитав Юрко.

— Колись пробувала, то щось воно мені не пішло. — Байдуже махнула рукою Ліна.

— О, яка шкода! А я так люблю музику, — пожалкував Юрко. Ліна підійшла до столу, включила грамофон, і під такт твисту зробивши кілька вихиласів, вийшла в бічні двері. Юрко залишився сам. Хотів щось заграти на грамофоні. Переглянув купу платівок, але крім джазу нічого іншого не знайшов. Подивився навколо. — "Чим ця Ліна живе?" — На стіні висів її портрет, а поруч нього, масно усміхнені кошлаті бітники. Вилучив грамофон. За стіною почулась настирлива сварка, а потім жіночий плач. — "І хто це видумав такі тонкі стіни, що крізь них усе чути?" — подумав Юрко. Він підійшов до вікна й задивився на далекий осяяний сонцем зелений

пагорбок. Сварка за стіною не вщухала. — "Ой та й тендітні ж ці стіни!" Серед плачу впали слова: "шарап, ма!"

Ліна увійшла в кімнату. Силкувалась бути веселою. Коли вона входила, за її плечима Юрко побачив заплакану жінку. Ліна знов включила грамофон і по хаті розлігся пронизливий спів негра. Підійшла до Юрка. Він стояв спершись на підвіконня, задивлений кудись далеко.

— Що з тобою, Юрку? Ти якийсь сам не свій. Ану, подивись мені в очі! Чому нічого не говориш?

— Мені треба зараз йти, — сказав Юрко.

— Ов, а то чого? Що сталося?

— Нічого, тільки я пригадав, що мушу зустріти маму біля двірця.

— Ну, ѿ що? Мама маленька, додому не потрапить?

— Ні, я кожного дня звик зустрічати її, як вона вертається з праці і...

— Це кожного дня, а сьогодні не підеш, бо мусиш бути зі мною.

Я тобі не казала, але сьогодні мої ім'янини, і зараз зберуться тут мої подруги й приятелі, то як же без тебе?

— А хто ця жінка, що за стіною там, заплакана...

— Це... це моя мама... — якось зніяковівши відповіла Ліна.

— Твоя мама? Чому ж ти мене не познайомила з нею?

— А хіба тобі цікаво? Вона ж така проста, непримітна, з нею нема про що й поговорити. Знаєш, як то наші крайові матері: все більше плаче...

Юрко скинув очима на Ліну й зразу опустив їх. — "Ні, мені таки треба йти", — сказав — щось я сьогодні не зовсім добре почиваюся...

— Та ні, не роби цього! Ти мусиш сьогодні бути моїм гостем і мусиш якнайкраще почуватися. Що з тобою сталося? Ти якийсь кислий, відразу змінився, що й не пізнати. Став такий блідий, млявий. Я не люблю таких. Ти мусиш бути жвавий, веселий, такий, як щойно був! Дай руку! Посміхнися! Ну, що мені з тобою робити, щоб ти ожив? — Термосила його, щоб привернути йому життя, але він ніби кудись віддалявся, все далі й далі, немов би його вже тут не було, або був та не він а тільки тінь його. Ліна схилилася на ліжко й заплакала. Юрко стояв біля вікна, задивлений на промінь вечірнього сонця, що згаряв на зеленому вершечку груші і відчував, що разом із тим променем гасне промінь у його серці, який перед годиною ще наповняв його душу щастям і втіхою.

— "Ой Василь ДУБИНА

СОН

В невесело-радісному сні,
Знову Ти наснилася мені.

Наче я на березі Дністра,
Там, де моя матінка стара.

Де дитячі розгубив сліди,
Де в житті набрався я біди.

Де лютує дикий вітровій,
Поворот затримуючи мій.

Де із смутку висохла ріка,
Там, де щастя від людей тіка.

Пробудився, страшно навіть в сні
Побувати в рідній стороні.

Чужина, і я радію знов,
Що у сні додому не дійшов.

КОХАННЯ

До берези дубок нахиляється,
Кажуть, він з березою кохається.

А береза, вміло кокетуючи,
Над дубком безжалісно жартуючи:

"Перестань ти, дубе, нахиляється,
Ти старий — до мене залищаєшся.

Чом ти, дубе, вчасно не поголишся?
Бородою-листячком ти колешся.

Ти під вітер вийди на узліссячко,
Хай зірве, обвіє з тебе листячко.

На весні, як станеш оновлятися,
Можеш ти до мене притулитися!"

НАРОДНІ ПРИСЛІВ'Я

В кого неенька, в того й голівка гладенька.

Як мати рідненъка, то й сорочка біленъка.

Біля рідної матки добре дитятку.

Що мати навчить, то й батько не перевчить.

Матері кожну дитину жаль, бо котрого пальця не вріж, то все одно болить.

Нема в світі цвіту цвітнішого, як маківочка, не має й роду ріднішого, як матіночка.

На світі знайдеш усе, крім рідної матері.

З ОДУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ

ВПЕРШЕ З БАНДУРОЮ НА ВИ- СТУПІ В ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

З великим нетерпінням та хвилюванням чекали бандуристи та хористи філядельфійської філії, коли вони вперше оспівують великого Кобзаря.

І ось настав день 20 березня. Школа українознавства та вся українська громада при парафії св. Покрови вшанувала Великого Українського Кобзаря концертом.

Після панахиди по Т. Г. Шевченкові, яку відслужив всеч. о. О. Царик при співі чудового церковного хору відбувся концерт-академія учнів школи українознавства.

Сяючі очі та радісні обличчя відбивають піднесений настрій учнів, які за кілька хвилин почнуть концерт присвячений великому поетові.

Зали все більше заповнюються публікою. Не вистачає сидячих місць. Члени батьківського комітету одразу ж стараються знайти місця та задовольнити батьків та гостей, що прийшли на таке велике свято.

І ось відсувається завіса. На сцені усміхнені діти школи українознавства в чудових народних строях. На знак учителя спі-

ву та диригента церковного хору, о. В. Сарафимовича з маленькими грудей полинув "Заповіт". Так почалося свято.

Програма концерту була дуже цікава і різноманітна: декламації, хор, сольоспів, дует, інсценізації, танки так захопили присутніх, що кожний нетерпляче очікував слідуючої точки програми.

Молоденькі виконавці добре виконували свої номери. Відчувається, що тут вкладено багато труду вчителів, батьків та самих виконавців. Аж ось програма шкільної молоді вичерпана, але присутні ще чогось чекають.

І от відслонюється завіса, і буря оплесків заповнює залю. Чути радісні вигуки: "ОДУМ!", "Бандуристи!", "Наши діти!", "Наша молодь!"

На сцені бандуристи, а за ними численний хор.

Інж. П. Гурський, сеньйор ОДУМ-у та керівник капелі, дякує присутнім, що так широко привітали молодь, яка плекає українську пісню та просить вибачити, якщо трапляється недотягнення, адже капела існує дуже короткий час.

Вже перші акорди, що врочи-

сто прозвучали в напруженій залі, прихилили серця слухачів до молодих виконавців.

Бандуристи разом з хором виконали дві пісні.

Гучні оплески і вигуки "Гарно!", "Добре!" довго лунали після закінчення іхніх точок.

На закінчення настоятель о. О. Царик подякував дітям школи українознавства, учителям і всім присутнім, що так численно вшанували свого поета.

А бандуристам крім подяки за звеличання свята він побажав дальнього розвитку в цій культурній ділянці, в плеканні любові до нашого мистецтва, до рідної пісні.

На закінчення свята відспівано Національний гімн.

Ганнуся Євсевська
Прес. референт філії

З ПРАЦІ ОДУМ-У В ТОРОНТО

В дніх 1-го — 15-го травня був влаштований Тиждень Одумівця. В програму тижня ввійшли:

Субота, 7 травня — спортивні змагання в кошиківку, відбиванку і гокей на підлозі (floor hockey). В змаганнях брали участь біля 60 осіб.

Увечорі відбулась товариська забава.

Неділя, 8 травня — ОДУМ, СУМ і Пласт на площі Канадійської Виставки "Експо-Парк" відбувся "День Молоді". В уніформах були 140 одумівців, 480 сумівців, та 480 пластунів; старшого громадянства було біля 2,500 осіб.

Католицькі Службу Божу відправили три отці, в тім числі о. В. Жолкевич — капелян Пласту та о. Я. Бенеш — капелян СУМ-у. Слово мав о. Я. Бенеш.

Православний молебень, в присутності католицьких священиків коло престола відправив капелян ОДУМ-у о. Д. Фотій. Він також виголосиз слово.

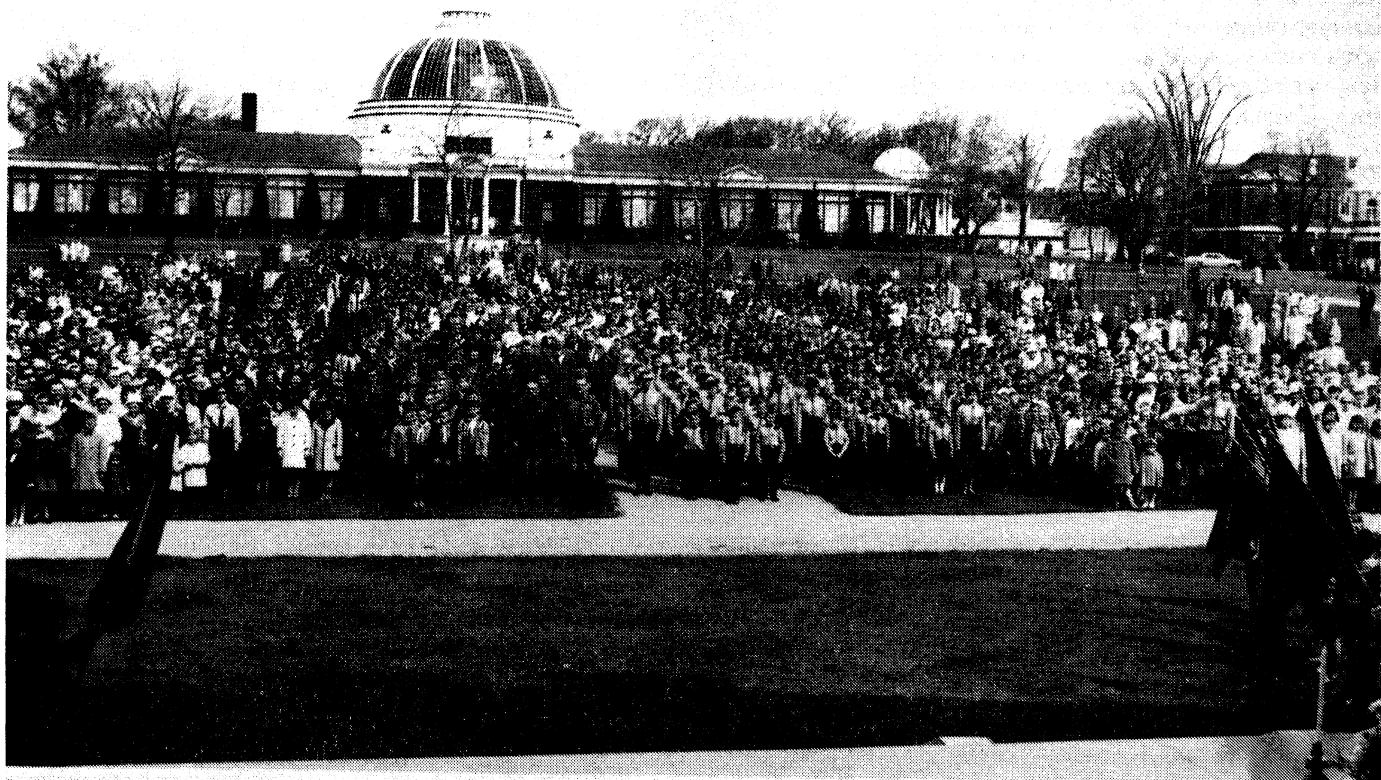
Дефіляду приймали: В. Палієнко — Пласт, Т. Буйняк — СУМ, В. Педенко — ОДУМ. Слово-привіти мали: М. Гута, — СУМ, Л. Ліщина — ОДУМ, М. Світуха — Пласт. З огляду на холодний день, запланована концертова частина програми не відбулася.

Понеділок, 9 травня — П. Родак висвітлював фільми та дія-

Капеля бандуристів ОДУМ-у Філядельфії.

В першому ряду посередині — керівник капелі Петро Гурський.

В "День Молоді" на площі Канадійської Виставки, Торонто

позитиви (слайдс) з одумівських таборів, прогулянок, подорожі на відкриття пам'ятника в Вашингтоні та імпрез ОДУМ-у.

Вівторок, 10 травня — Молоді одумівці М. Бойко, М. Наумчук та О. Валер прочитали власні огляди українських книжок, журналів, часописів та іншої періодичної літератури в більших англомовних бібліотеках міста Торонто. Опісля відбулась дискусія. Ці огляди будуть надруковані на сторінках "Молодої України".

Четвер, 12 травня — М. Горгота прочитав цікаву доповідь "Україніка в англомовних енциклопедіях". Доповідач порівняв висвітлення в десятюх найбільших енциклопедіях кільканадцять українських термінів з термінами польськими приблизно тієї самої ваги (напр. Україна—Польща, Київ — Варшава і т. д.) Після доповіді відбулась дискусія.

П'ятниця, 13 травня — В розкішній українській залі "Мейфер Ін" відбувся бенкет. На бен-

кеті були присутні голова ЦК ОДУМ-у М. Француженко з Нью Йорку, член ЦК ОДУМ-у Ю. Криволап з Балтімори та почесні гості ОДУМ-у з Торонта. Після вечери та привітань відбулася забаза.

Неділя, 15 травня — Тиждень ОДУМ-у закінчився концертом, в якому взяли участь хори філій Торонто і Монреалю, танцюристи та струнна оркестра Західного Торонто і наш відомий бандурист Григорій Китастий. Концерт вів арт. Р. Василенко.

Академія і Панахиди по С. Петлюрі

22 травня в катедрі св. Володимира та церкві св. Андрія, а 5 червня в церкві св. Димитрія були відслуженні панахиди по Голові Директорії і Головному Отаману Військ УНР Симонові Петлюрі. На всіх панахидах брали участь одумівці в одностроях.

29 травня хор ОДУМ-у під ке-

рівництвом В. Родак проспівав на Академії присвяченій С. Петлюрі при 404 Бетирст вул. в Торонто три пісні, а Л. Ліщина прочитав доповідь. Хор ОДУМ-у також виступав на Академії вша нування пам'яти С. Петлюри на Лонг Бренч, в залі при церкві св. Димитрія.

IX Конференція ЦК ОДУМ-у

14 травня ц. р. в Торонто відбулася IX конференція ЦК ОДУМ-у. Ширші відомості про неї буде подано пізніше.

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

Майбутнє "Молодої України" залежить також і від Тебе!

Отже, поширюй журнал, приєднуй нових передплатників!

Не забувай про пресовий фонд

"МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"!

Участь в маніфестації в Оттаві

Члени торонтоноської філії ОДУМ-у в одностроїх взяли участь в маніфестації, яка відбулася 28 травня в столиці Канади Оттаві. Маніфестація була спрямована проти засудження на Україні двох українських літераторів — Івана Світличного та Івана Дзюбу.

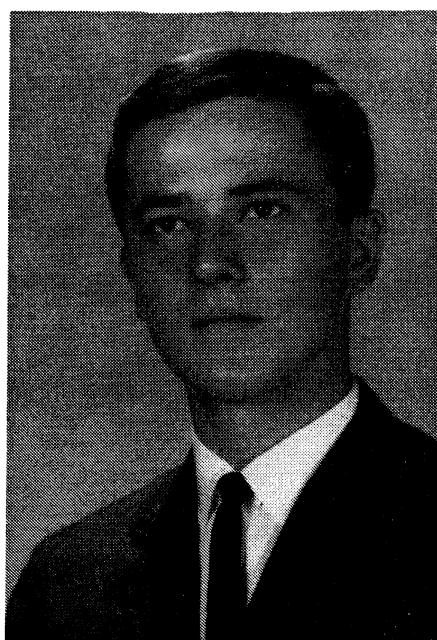
ЩАСЛИВОЇ ДОРОГИ І СКОРОГО ПОВЕРНЕННЯ

Філадельфійська філія ОДУМ-у випровадила у військо свого друга-товариша, дисциплінованого члена одумівської родини, Володимира Білоуса.

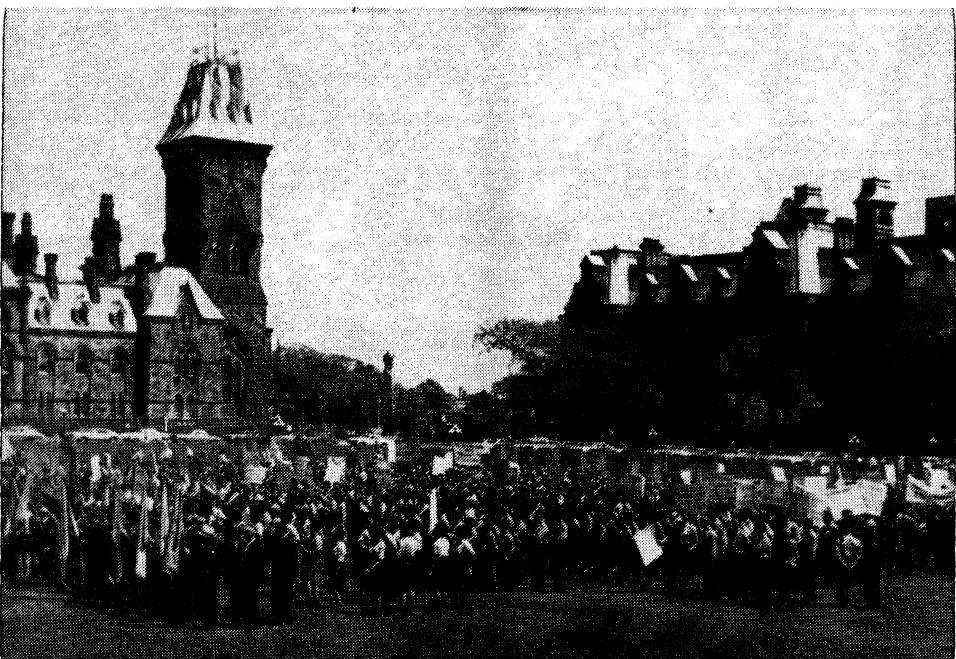
Володимир народився в побожній, національно свідомій родині. Батьків Володимира можна ставити в приклад деяким іншим батькам. Прибувши до Америки, вони одразу стали членами св. Покровської парафії і послали обох своїх синів, Володимира й Леоніда прислужувати у вітві.

Обидва брати Білоуси стали зразковими членами ОДУМ-у на шої філії. Їхні батьки включилися до активної праці в Батьківському Комітеті, де і тепер пан Григорій Білоус є головою ТОП-У в Філадельфії.

Роки минали у праці і навчанні і настав день, коли Володимир був змушений залишити на деякий час батьківську хату та

Володимир Білоус

Учасники маніфестації в Оттаві перед парляментом.

родинну опіку, залишити своїх друзів одумівців і піти до американського війська. Звичайно, сумно розставатися з товаришами, але обов'язок того вимагає.

2 квітня у церкві св. Покрови, о. О. Царик відслужив урочистий молебень за щасливу дорогу і повернення молодого вояка. Щирі молитви і зворушиле слово священика зросили слізами очі багатьох присутніх. Після молебня о. О. Царик, друзі-одумівці та члени громади побажали Володимирові щасливого і скорого повернення.

Думаємо, що Володимир вив'язеться з своїх нових обов'язків, так як вив'язувався з одумівських. Останньої каденції, Володимир був головою контролюальної комісії нашої філії і прекрасним танцюристом танцювального гуртка.

Друзі - одумівці прощаючись з ним, зробили йому подарунок — передплатили на два роки журнал "Молода Україна", щоб не відставав від одумівського життя.

Бажаємо йому якнайкраще вив'язатись у нових обставинах та скоро і щасливо повернутися до батьків і до нашої одумівської родини.

Щастя тобі, Боже!

Ганнуся Євсевська

Прес. референт

УКРАЇНА: ПОСДНАННЯ СТЕПІВ І НІЯГАРСЬКОЇ КРАСИ

Ми часто летимо думками до рідного краю і з завмиранням серця слухаємо описи тих, які недавно побували там, як гости або туристи. Цей переклад статті канадійського кореспондента, який перебуває в Советському Союзі, друкуємо для того, щоб читачі довідалися, яке враження справляє Україна на чужинця.

"Україна... тут я найближче відчуваю Канаду відколи я прибув до Советського Союзу майже 18 місяців тому.

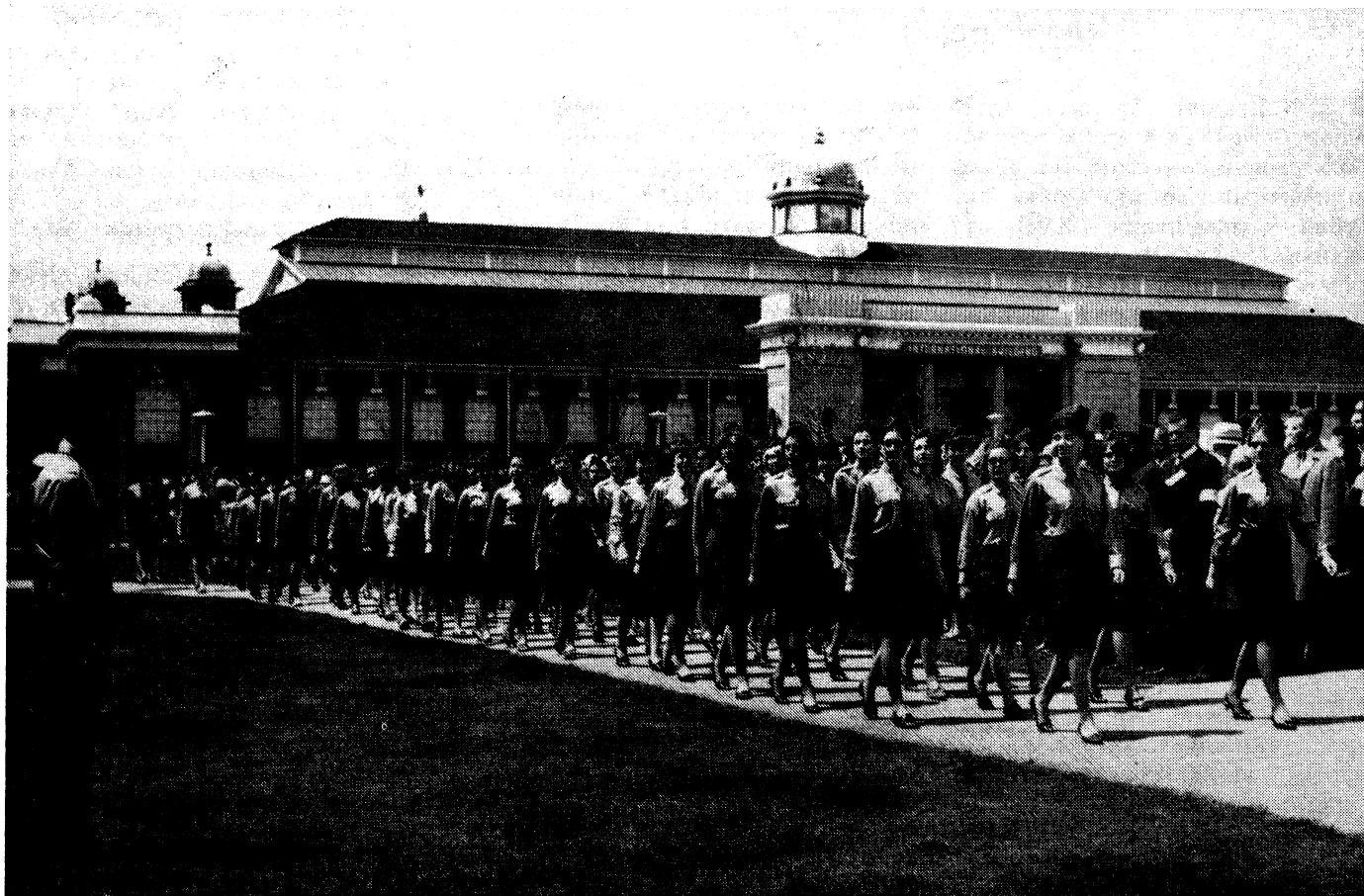
300-мільний простір між Харковом і Києвом є майже такий самий, як і Канада. Хоч я і чужинець, лояльність якого єде інде, проте я відчув певну теплоту та любов до цієї країни.

Тепер легше зрозуміти чому так багато українців прибуло саме до Канади — якихось 600 тисяч — це найбільше поселення українців на захід від Львова.

Це є незвичайна країна, так подібна до Канади, і разом з тим трохи інша. Земля її виглядає крашою, багатшою, ніж наша.

Пізньою весною тут переважають два кольори: соковито зелений та чорний, як темна ніч. Не дивно, що для селян це є найгарніша комбінація кольорів, яку можна уявити.

Ця частина України нагадує

Торонто. Дефіляда одумівок перед трибуною на площі Канадійської Виставки

Ніягарський півострів в оправі степів. Скільки сягає око, котяться зелені горби, які переходять в безконечні рівнини добого чорнозему.

Я хотів купити квашених яблук. Іх мочать в солоній воді чи оцті (принаймні так вони смакують), і вони мають гострий смак.

Але я не хотів платити 18 або 40 центів за одне яблуко, як цього 'вимагали селянки.

Я вживав увесь свій торговельний хист, торгуючись. Нарешті одна з жінок сказала з розpacнем:

"Ви з країни, де все дешеве — і Ви повинні звикати до тих цін, які платимо ми".

Я негайно скапітулював, і вона дісталася ту ціну, яку вимагала.

Україна дуже чиста і охайна: більше, ніж Канада чи Росія.

Побілені стіни хат під солом'яними стріхами бездоганні.

Для людини з Заходу, єдине, чого не можна уникнути — це придорожні гасла. Величезні кол'зорові плакати вихвальють комуністичні заслуги того чи ін-

шого. Потрібно трохи часу, щоб призвичайтись до таких гасел: "Чого прагнуть трудящі (такої і такої) околиці — це продати державі 540,000.000 яєць".

Вечірня прогулянка автом най-цикавіша.

Коли скінчиться робочий день в колгоспі, селянин бере свою корову чи козу пастися при дорозі. Кожен селянин має тепер свою власну корову і може продавати молоко для власного прибутку.

Біля кожної селянської хати є свій город, і городину можна продавати приватно

Можна позаздрити бригадам здорових на вигляд жінок, які працюють у полі. Вони виглядають краще, аніж жінки по містах — хоч і вважається, що життя в колгоспах тяжке.

Пітер Вортзінгтон
"Телеграм", Торонто 28 травня 1966 року.

BLOOR TRAVEL AGENCY

1190 Bloor Street West

Toronto, Ontario

Tel.: 535-2135 — 535-2136

Подорожування літаком, пароплавом, поїздом, чи автобусом в Канаді і в інших країнах, замовлення готелів, спроваджування своїків, вироблення віз і паспортів, безкоштовні інформації у справі еміграції — все це полагодять Вашою рідною мовою досвідчені власники

ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОДОРОЖЕВОГО БЮРА В ТОРОНТО

МАРКІЯН КОГУТ і ДАРІЯ ЗАЛОЗЕЦЬКА

Чернігівські скарби

Є в Чернігові будинок, який вражає багатством архітектурного оформлення, пишногою ліпкою орнаментів. То кам'яниця Лизогуба — пам'ятник XVII ст., унікальне творіння українського народу. У неділю, 24 жовтня, тут було урочисто відкрито художній відділ Чернігівського історичного музею.

Музей має багатющі художні фонди, де зібрано картини з колишніх колекцій поміщицьких родин Галаганів, Терещенків, частини колекції Тарновського (на жаль, остання мало збереглась) та багато інших.

У першій кімнаті експонуються картини західних майстрів XVIII-XIX ст. — оригінали Грьоза, Віже-Лебрена, Фогеля, Рейтерна, унікальна мініятура на фарфорі невідомого італійського майстра.

Але найцікавіше — в другій кімнаті, де представлено прекрасні, виняткової цінності зразки старих українських портретів, якими свого часу славилася Україна. Цікавою є робота Дуніана-Борковського — портрет чернігівського полковника. Попри всі ку умовність церковної фрески, він одночасно являє собою глибокореалістичне полотно. Картина ця не раз ілюструвалася дослідниками українського образотворчого мистецтва, бо вона й справді вражає. Прекрасний у своїй, теж умовній, але глибокомислій і психологічно глибокій красі портрет Інокентія Нектарія роботи знаменитого київського художника ієромонаха Самуїла (XVIII ст.). Про Самуїла наша преса вже згадувала. То він виявився автором знаменитого портрета кн. Долгорукова.

Шанувальники старовинного українського мистецтва можуть помилуватися і портретом Дорагана. Добре зробив музей, показавши роботи Г. Воська, який полишив портрети, що мають не лише мистецьку, але й історичну цінність.

Корисну справу зробили чернігівці для української культури. Однак, виходячи з музею, відчуваєш і деяку приkrість. Річ у тому, що музей займає

всього дві кімнати. Працівники ж музею поставили перед собою непосильне завдання — представити твори кількох віків і хоч побіжно сказати про все, що музей має. Тому й втрачено цілісність композиції. Навряд чи варто було дотримуватись епохального висвітлення розвитку усього мистецтва, експонуючи поруч з портретами XVII-XVIII ст. твори сучасних живописців. Мабуть, найкраще було б в обох кімнатах розмістити старий український портрет. Це дало б гарний ансамбль зі старовинними стінами будови, створило б композиційну, художню цілісність.

СПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

В числі 134 "МУ" на третій сторінці обкладинки подано Іван Гринь, має бути Іван Гринько перевів збірку на пресовий фонд "МУ". — Шановного пана Гринька просимо вибачити.

Адміністрація "МУ"

В статті "Історія одного німецького підводного човна" в ч. 135 підписи під фотографіями на стор. 17-18 переплутано. Підпис під першою фотографією має бути під другою, а підпис, що під другою має бути під першою фотографією.

Одного разу хтось грубо образив Демосфена. Він відповів:

— Я не принижуюся до суперництва, в якому переможений є країним, ніж переможець.

У майстернях природи

Лябораторія живої природи. Вона працює мільйони років. Її "знахідки" і нині викликають здивування й захоплення багатьох учених.

Справді, які напрочуд економічні й надійні апарати керування мають живі організми! Вони здатні сприймати часом мізерні зміни деяких умов зовнішнього середовища, відповідати на них дуже складними пристосовними реакціями.

А чи не може людина, вивчивши ці природні механізми, створювати штучні пристрої з такими ж властивостями? Може, звичайно. Але не така вже це легка справа. Однак інженери вирішили повчитись у природи. Так виникла нова галузь науки — біоніка, яка намагається розв'язувати деякі технічні завдання використовуючи принципи дії біологічних систем.

ЕЛЕКТРОПРИЛАДИ РИБ

Живе в Нілі чудернацька рибка — мормірус. Ніс у неї довгий і загнутий до низу, наче хобот. Сітями спіймати її неможливо.

Виявляється, поблизу хвоста у морміруса є своєрідний генератор перемінного електричного струму. Розряджаючись, він створює магнітне поле. Досить з'явитися поблизу якомусь предмету,

ЧОМУ ТІКАЮТЬ МЕДУЗИ

Чайки літають над хвилями, від берегів відпливають кити, ховаються в глибині моря медузи — це означає, що через добу здійметься буря. І лише за дві години перед наближенням шторму віщує негоду барометр.

Вчені дізналися, що морські птахи і тварини здалека чують "голоси моря" — інфразвуки, не-

доступні людині. Вони виникають від тертя хвиль об повітря і мають частоту 8—13 коливань на секунду, а людське вухо сприймає звуки частотою від 20 до 20,000 коливань.

Зацікавилися дослідники: як же побудовано інфравухо, скажімо, медузи? Виявилося, дуже просто. Під її куполом на стебельці висить міхурець, наповнений рідиною. В ньому плавають камінці, що торкаються нервових закінчень. Още і є живий резонатор, який сприймає "голоси моря".

НІС, ЯКОМУ ЗАЗДРЯТЬ ІНЖЕНЕРИ

Як орієнтуються риби в одноманітній нескінченності морських просторів? За яким компасом визначають птахи або комахи свій шлях у далеких мандрах? Роботи дослідникам тут чимало.

Зокрема, учених цікавить, як розрізняють риби та інші водяні тварини запахи. Вважається, що запах кожної речовини обумовлюється низькочастотними коливаннями молекул або їх частин, які при цьому випромінюють електромагнітні хвилі (довжиною від 8 до 17 мікронів). Їх і сприймають органи нюху. Отже, існує певний діапазон електромагнітних коливань, що їх вода майже не поглинає. Яка довжина цих хвиль? Якщо їх відчувають риби, то чи не можна запозичити у тварин схему чутливих апаратів, що сприймають запахи?

РИБИ "ВИВЧАЮТЬ" АСТРОНОМІЮ

Краще за будь-якого штурмана, озброєного найсучаснішим електронним устаткуванням, орієнтується в своїх володіннях морські тварини. Лососі щороку вирушають у мандрівку, запливаючи далеко в море. А потім, підкоряючись владному покликі у інстинкту, повертаються назад і, доляючи велики перешкоди, неодмінно припливають до тієї водойми, з якої починали свій шлях.

Це здавна викликало подив. Одні припускали, що в цих риб надзвичайно розвинений нюх і тому вони відшукують потрібний напрям за звичними і знайомими хемічними ознаками у во-

ді. Інші навіть твердили, що лососі обирають шлях за зірками чи Сонцем.

Було проведено цікавий дослід.

Лососів, які вже почали свою мандрівку в море, вміщували в прозорий пластиковий резервuar і реєстрували напрям іхнього руху. Потім порівняли напрям руху вільних риб та половнених, і дані збіглися. Навіть коли повертали посудину під різними кутами, це нічого не міняло.

Та ось у верхній частині резервуара помістили дзеркала, які викривлювали вигляд неба, — і риби втратили орієнтацію.

ОКО — СПІДОМЕТР

Риби, кальмарі, що мешкають у чорних глибинах океанів, здатні бачити в інфрачервоному промінні. Чимало комах сприймають ультрафіолетове світло. А людина? Їй вдається "зазирнути" в ці ділянки електромагнітного спектра лише за допомогою скла дніх і поки що не дуже досконалих приладів. Отже, і тут є чого повчитись у природі.

У бджоли око складається з батьох окремих оптических елементів. Звичайно, кожний з них "бачить" предмет під своїм "кутом зору", тож і зображення в них дещо відрізняються одно від одного. Ось чому бджола "відчуває" об'ємність. Крім того, зображення рухомих предметів з'являються в полі зору різних елементів ока в різний час — так бджола може вимірювати швидкість пересування предмета.

Німецькому вченому В. Рейхардту вдалося побудувати математичну модель сприйняття таких подразнень. Цього виявилося досить, щоб розробити новий тип літакового покажчика швидкості щодо Землі. Цікаво, що принцип його дії схожий функціонально до дії лише двох з сорока елементів фасеточного ока комахи.

КОЛІРНЕ СИТО

Чудовий апарат — людське око. Ми милуємося пишною красою лісів чи лук, ясною блакитю неба, полум'яними світанками. Але як розрізняє наше око

найменші відтінки барв — цього довго не знали вчені. Відомо було лише, що такий аналіз відбувається в особливих чутливих елементах сітчатки ока.

І от виникла думка: чи не є вони оптично прозорими волокнами, які, наче сито, просіюють проміння, що падає на них. Кожне таке волокно може мати свій коефіцієнт заломлення та діаметр і, отже, пропускає лише промені з певною довжиною хвілі — тобто певного кольору.

Коли це так і якщо пощастиль детально вивчити будову такого живого апарату, перед інженера ми відкриються цікаві можливості. Можна буде здійснити оригінальну і відночас просту систему кольорового телебачення; створити барвоаналізатор — прилад, який стане в пригоді у багатьох галузях науки й техніки: в металургії, астрономії, текстильній промисловості тощо.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Родак Петро, Торонто	9
Філія ОДУМ-у в Чікаго	21
Гринько Іван, Філадельфія	3

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ" ЖЕРТВУВАЛИ:

Пономаренко В., Клівленд	\$2.00
Федоренко Ф., Трой	3.00
Руденко В., Торонто	1.00
Католік В., Філадельфія	1.00
Білоус В., Чікаго	1.00
Смолянський О., Бетлегем	2.50
Криволап Ю., Балтімор	30.00
Француженко М., Бруклін	10.00
Вакуловський В., Торонто	1.00
Харченко О., Торонто	1.00
Педенко В., Торонто	1.00
Лимаренко П., Філадельфія	1.00
Склонний Р., Сіракюз	2.00
Бризгун К., Торонто	1.00
Ваць М., Філадельфія	5.00
Поліщук І., Філадельфія	2.00
Кривуша С., Філадельфія	1.00
Білик І., Чікаго	1.00
Філія ОДУМ-у, Монреаль	25.00
Філія ОДУМ-у в Чікаго	75.00
Філія ОДУМ-у в Чікаго за Різдвяні картки	71.00

Усім жертвовавцям щира подяка.

Адміністрація та редакція "МУ"

Ціна 40 центів.

**ПЕРША УКРАЇНСЬКА
ОПАЛОВА ФІРМА
FUTURE FUEL OIL
LTD.**

& Service Station

945 BLOOR STREET WEST
Toronto — Ontario

24-ГОДИННА СОЛІДНА
І СКОРА ОБСЛУГА!

Чищення і направа форнесів
безплатна.

Скористайте з доброї нагоди
і замовляйте оливу в нас.

Наши телефони:

Tel. Office: LE 6-3551

Tel. Night: RO 2-9494

МОЛОДІСТЬ У СТО ДВАНАДЦЯТЬ РОКІВ

Нелегко відшукати збірку українських пісень, де б не було пісні про "Чорні брови, карі очі, темні, як нічка, ясні, як день".

Цікаво знати, що автор безсмертного твору, який заслужено одержав лаври народного,— полтавчанин Костянтин Думитрашко.

Костянтин Данилович Думитрашко народився 1814 року, наявався в Полтаві, потім у Києві. Працював у Києві і тут же 1886 року помер.

З-під пера поета вийшло чимало поем, баллад, віршів, пісень, перекладів з інших мов. Та світ побачила лише частина його творів.

Людина різnobічних інтересів і обдарувань, К. Думитрашко займався також музикою і живописом. Його записи українських народних пісень "використані" (правда не повністю) у відомій збірці М. Максимовича.

У рукописному відділі Державної публічної бібліотеки в Києві зберігається збірка творів К. Думитрашка "Копитькови вирши и писни", написана автором від руки протягом 1848—1854 років. На 129-й сторінці вміщено поезію "До карих очей". З дуже незначними змінами вона й відома нам.

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- Платить 4% за депозити.
- Уділяє високі та дешеві позички.
- Асекурює ощадності до 2 тисяч, позички до \$10.000.
- Щоденне і вечірнє управління.

ВПІШІТЬСЯ І КОРИСТАЙТЕ

З ПОСЛУГ

У КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!

406 Bathurst St., Toronto

Tel.: EM 3-3994

"КАЛИСБАД" І ЗВЕНИГОРОДКА

Близько трьохсот років тому говорили про цілющу воду біля ріки Гнилий Тикич. Казали: "Якщо в Моринці привозили людину на возі, то звідти він повертається здоровий і веселий".

Минали роки. Джерела позамулювало. Згадували про них, як про легенду. І зацікавила ця легенда геологів Правобережної геологічної експедиції. Молодий фахівець Андрій Рослій, переглядаючи якось старого журнала "Киевская старина", вичитав листа українського письменника Пантелеїмона Куліша до Каменецького, написаного у 1860 році. В листі згадувалось, що Пантелеїмон Куліш відпочиває в Лисянці, біля Моринець, і бере там ванни "залізистої, чи то сірчаної води"...

Геологи зацікавилися цією історією. Андрій приїхав у село Лисянку, розшукав за допомогою місцевих людей старі рищаки, криниці, що були вже тут біля трьохсот років. Назви цих криниць — "Кализбад", що трохи нагадує "Карлсбад" у Чехословаччині. Чи не мають води Тарасової землі чогось спільногого з джерелами Карлових Вар? І там і тут — древні граніти, буре вугілля, осередки інтенсивного виділення вуглекислоти. До того ж, за останні роки геологи довідалися, що у Ватутині є джерело, яке витікає з розколини в граніті. У воді цього джерела є радон (близько 50 еман). Вода курорта Цхалтубо має радона лише 26 еман і температуру тіла людини. Люди розповідають,

УВАГА!

Чистимо безплатно печі (форнеси) і даемо безплатну цілорічну обслугу нашим сталим відборцям опалової оливи.

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОЛИВУ

DNIPRO FUEL OIL LTD.

TORONTO —
196 Bathurst Street

Тел.: вдень і вночі: EM 6-6539

HAMILTON —
857 Woodward Ave.

Тел.: вдень і вночі: 549-9634

Користайте також з нашої БЕНЗИНОВОЇ СТАНЦІЇ при

509 Jane St. — RO 2.1969

що з Ватутинського джерела раніше текла тепла вода. Так і панувала вона зимою й літом по долині річки.

Але потім прийшли гірники, треба було воду до пиття, і висадили скелю. Гадали, піде більше води з цього джерела, але її стало менше (лише 50 куб. метрів на годину) і до того ж холодна.

Довго розбиралася Андрій у цьому "вузлі" цілющих вод. Виявилось, що в цьому районі є води і бромові, і радонові, і заливисті, і сірчановодневі. Тридцять щілин виявили воду з радоном, вміст якого в деяких про-бах показує 400 еман.

Тепер пробито біля сотні щілин з радоновою водою, які тягнуться від міста Біла Церква до Умані. З кожної щілини за годину витікає 20-30 кубометрів води. Десять тисяч кубометрів води за добу — це тисяча ванн.

Науковці зробили висновок: "Вода щілин Звенигородки надається до лікування..."

Нешодавно тут збудовано радонову водолікарню, і тепер їхатимуть люди лікуватися не в Цхалтубо, а на Тарасову землю.

*) Еман — одиниця радіяції.